

HABARI

INFORMATION OM TANZANIA

46 årg

Nr 4/2014

Tema: Jordbruk och industri

Ur innehållet: Stor- och småskaligt jordbruk, Landgrabbing, Gruvor, Solenergi, Böcker, Tanzaniadag, Bokmässan.

TIDNINGEN HABARI

utges av
SVENSK-TANZANISKA
FÖRENINGEN
SVETAN

REDAKTION e-post: habari@svetan.org
Lars Asker, redaktör tel 08-38 48 55, mobil 0705 85 23 10
lars.asker@telia.com
Eva Löfgren tel 08-36 48 88, mobil 0702 11 98 68
eva@diversity.se
Sten Löfgren tel 08-36 48 88, mobil 0708 90 59 59
fax 08-760 50 59, sten@svetan.org
Folke Strömberg tel 08-91 73 27, mobil 0706 91 73 06
anfo.stromberg@telia.com

PRISUPPGIFTER 2014

SVETAN-medlemskap inkl HABARI	300 kr
Familjemedlem exkl HABARI	50 kr
Ungdomsmedlemskap	150 kr
Prenumeration HABARI	250 kr
Enstaka HABARI	50 kr

(Äldre nummer pris efter överenskommelse)
Betala in korrekt belopp på SVETANs plusgiro 35 95 50-1
– ange på talongen vad som önskas.

ÄMNESOMRÅDEN i tidigare HABARI

2/04 Musik	3/09 Biståndshist., Tumaini, livshist.
3/04 Gruvnäringen	4/09 Klimat och energi
4/04 HIV/AIDS	1/10 Musik
1/05 Resor, turism	2/10 Kibaha Education Center
2/05 Forskning	3/10 Hälsa
3/05 Konst och kultur	4/10 Litteratur
4/05 Demokrati och utveckling	1/11 Ungdom, Karagwe, ELCT mm
1/06 Lake Victoria, ny regering mm	2/11 Hållbar utveckling
2/06 Alkohol	3/11 MV Liemba, forskarnätverk mm
3/06 Kvinnors villkor	4/11 Flora och Fauna
4/06 Utbildning	1/12 Självständigheten 50 år
1/07 Swahilikulturen	2/12 Joha trust & Mama Barbro mm
2/07 Jordbruk	3/12 Mänskliga rättigheter
3/07 Investeringspolitik mm	4/12 Företagsamhet
4/07 Flyktingar	1/13 Kvinnliga förebilder
1/08 Tumaini, snidade dörrar mm	2/13 John Kilaka, Karagwe 30 år mm
2/08 Bildkonst	3/13 Swahili
3/08 Kina, NAI, Zanzibar mm	4/13 Tanzaniaadag, energi, skolfilm
4/08 Makondeskulptur, Kina, WIOMSA	1/14 Barn
1/09 Svetan 40 ÅR	2/14 Konst och litteratur
2/09 Parlör, politiska makten, slaveri	3/14 NAOT, cykelsafari, swahilidag

Omslagsfoto: Storskaligt jordbruk har haft mycket svårt att blomstra i Tanzania och har i stort sett endast funnits i södra högländerna och runt Kilimanjaro och Mt Meru. Det finns en hel del mer eller mindre övergivna f.d. europeiska farmer och utrustning. Foto från slätten söder om Mt Meru och Arusha.
Foto: L Asker

Kopior på enstaka HABARI-artiklar kan beställas från redaktionen – kontakta Lars Asker. Eftertryck eller utdrag ur artiklar får endast ske med författarens tillstånd. Citera oss gärna, men ange källan!

Myran Grafiska, Varberg 2014, ISSN 0345-437
Tryckt på miljövänligt papper

sid 2—Habari 4/2014

SVETAN

www.svetan.org
www.facebook.com/SvenskTanzaniska
BOX 22003
104 22 STOCKHOLM
e-post: info@svetan.org
Organisationsnummer
802006-3635

STYRELSE

e-post: styrelsen@svetan.org
Johanna Andersson, ordförande
tel 073-04 02 238
Johanna Bergsten, vice ordf.
tel 070-34 72 129
Fredrik Gladh, sekreterare
tel 08-64 70 887
Helena Honkanen, kassör
tel 0709-40 00 56
Emma Kreü, ledamot
Eva Löfgren, ledamot
Rehema Prick, ledamot
Sofie Gullberg, ledamot
Anne Kasenene, ledamot
Helena Stigsson, ledamot

*

LOKALREPRESENTANTER

Gunilla Lundahl
Föreningen Tandala
Killevägen 8A, 247 71 GENARP
tel 076-866 60 39
Olle Wallin
Övermorjärv 14, 952 93 KALIX
tel 070-22 55 057
Rehema Prick
Åtorps Björkv 7, 443 31 LERUM
tel 070-732 20 21

Ta gärna kontakt med en lokalrepresentant om du t.ex. vill veta mer om Tanzania, undrar över hur det är att arbeta där eller vill få tag i någon som kan komma och prata om Tanzania. Vill du bli lokalrepresentant – ta kontakt med ordförande Johanna Andersson.

*

STÖDPROJEKT

Tumaini Children's Center
Kontaktperson Helena Stigsson
e-post: helena.stigsson@infotiv.se

*

TANZANIAS AMBASSAD

tel 08-732 24 30 /31
Näsby Allé 6, 183 55 TÄBY
e-post: mailbox@tanemb.se
www.tanemb.se

ORDFÖRANDEN

I skrivande stund förbereder Svetans styrelse en Nätverksmässan i Stockholm. Mässan går av stapeln den 22 november och syftar till att samla personer och organisationer som är intresserade av Tanzania. Vi vill skapa ett forum för möten och utbyten av kunskap och erfarenheter som väcker mer engagemang. Det blir en eftermiddag och kväll fylld av människor, möten, utställningar, dans, musik och seminarier. I nästa nummer av Habari kommer du kunna läsa om hur Nätverksmässan blev!

På Svetans senaste styrelsemöte i oktober samlades vi i Stockholm. Under styrelsemötet hade vi intressanta diskussioner om vilken organisation Svetan är och vill vara i framtiden. Hur kan vi bli en mer inkluderande organisation? Hur kan vi öka bredden på vår medlemsskara och hur kan vi attrahera fler unga och personer med tanzanisk bakgrund till vår förening? Nätverksmässan är ett led i att kartlägga olika organisationer och personer som är intresserade av Tanzania. Svetans styrelse kommer även att bjuda in till några after works framöver för att nå ut till en bredare publik. Håll utkik!

Styrelsen har nyligen beslutat att ansöka om Sidamedel för ytterligare en treårsperiod av samarbete med Tumaini Children's Center i Bukoba. Centret har just fått en ny hemsida som vi rekommenderar er att titta in på: elctumainichildrenscenter.org

Har du tankar om vilket fokus Svetan ska ha under år 2015? Hör av dig till oss:
svetan@svetan.org

*Svetans styrelse önskar er alla en
God Jul och ett Gott 2015!*

Drivmedel har blivit matproduktion

Det pågick länge planer på sockerrörsodling utanför Bagamoyo för produktion av etanol. Planer som det svenska företaget SEKAB var inblandade i och som debatterades livligt både i Tanzania och i Sverige. Nu har planerna vridits 180 grader och tyngdpunkten ligger på sockerproduktion och nya bolag har bildats. Debatten har gått vidare bland annat i SVT:s *Uppdrag Granskning* och i *Ordfront Magasin*. Habariredaktionen har sammanställt information från Sida om det aktuella läget.

Sida beslutade sista februari 2014 att gå in med 16,2 miljoner \$ i säkerhet för ett lån från *Standard Bank South Africa* till *Bagamoyo EcoEnergy Ltd* (BEE). Lånet är ett överbrygningslån och säkerheten gäller i 18 månader. Det avser första steget i en process som beräknas pågå i 10 år. Det handlar långsiktigt om att etablera storjordbruk för avsalugrödor som kan både säljas inom landet och exporteras. Utvecklingen inom jordbrukssektorn släpar efter och Tanzanias regering söker nya sätt för att öka investeringstakten. Det nu aktuella projektet ingår i initiativet "Big Results Now" som regeringen lanserat. De 16,2 miljonerna \$ täcker endast 90 procent av initialskedet. Hela projektet har en budget på 500 miljoner \$ och då är *Afrikanska Utvecklingsbanken* (AfDB) och *Development Bank of Southern Africa* (DBSA) med som finansierare.

Land mot aktieäggande

Tanzaniska staten ser det aktuella projektet som ett viktigt pilotprojekt inom jordbrukssektorn. Det handlar om att BEE uppför en anläggning för produktion av socker och etanol. Råvaran som är sockerrör ska odlas på ett 7.800 hektar stort område nordväst om Bagamoyo. Det arrenderas av BEE på 99 år enligt modellen "Land for Equity" som innebär att arrendet är indexerat och att staten får en stegvis ökad ägarandel i bolaget. Marken som ägs av staten disponerades tidigare av militären, men under den tid den varit obrukad har familjer börjat flytta in. Bland annat använder nomadfolket Barbaig med ungefär 3.000 kor mark där periodvis. Viss befolkning måste nu flyttas för att frigöra mark för bolagets sockerrörsodling. AfDB och Sida kräver att det ska ske enligt internationell standard, IFC PS5, vad gäller kompensation och socialt skydd. Tanzania har för närvarande lägre krav, men ändras inte landets krav till IFC PS5 måste BEE enligt avtal gå emellan så att kraven uppfylls, annars

Sockerrör är även råvara till alkoholdrycker.

Foto: L Asker

blir det inga pengar från AfDB och då riskerar hela projektet att falla.

Socker till teet

För närvarande uppgår landets sockerproduktion till 60 procent av den inhemska efterfrågan. Resten importeras. Staten letar nu efter företag som vill investera i sockerproduktion så att importbehovet minskar. Projektets huvudändamål är därför sockerproduktion. Arealen räcker emellertid inte för att nå uppsatta produktionsmål och därför är avsikten att kringliggande byar ska odla och sälja sockerrör till bolaget, s.k. outgrowers. Eventuellt ska bönderna i sådana byar bilda kooperativ. Outgrowerprogrammet ska skötas av AfDB och tanzaniska staten.

Drivmedel

BEE:s anläggning kommer också producera viss mängd etanol för i första hand inhemsk konsumtion. Om den inhemska efterfrågan är för liten har det svenska företaget SEKAB – en gång ursprung till nuvarande projekt – rätt att under de 10 första åren köpa etanolen.

Arbete åt många

Outgrowers beräknas omfatta cirka 1.500 bönder/hushåll. Företaget väntas anställa 2.000 personer. Det beräknas att 10.000–15.000 kommer att få direkt eller indirekt sysselsättning inom jordbruket och servicenärings.

Angeläget att komma igång

Flertalet avtal mellan företaget och tanzaniska staten finns inte på plats och det är nödvändigt om AfDB och DBSA och Sida ska kunna ta ställning till projektet. Sidas beslut att ställa säkerhet för ett initialt skede av projektet med 16,2 miljoner \$ skedde eftersom förberedelserna dragit ut på tiden. Förseningarna har inneburit att intressenter börjat tappa intresse samtidigt som markspekulanter börjat visa intresse. En alltför sen start hade också riskerat göra att man missade årets odlingssäsong och därmed ett års produktion. BEE vände sig därför till *Standard Bank* för att kunna starta projektet trots att inte alla avtal med tanzaniska staten var klara. Och banken begärde säkerhet

Fortsättning på sidan 17 ►

Win-win eller win-lose?

Linda Engström, doktorand på Nordiska Afrikainstitutet och Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, forskar om storskaligt jordbruk från ett byperspektiv. Hon bosatte sig i en by nära Tanganyikasjöns strand för att försöka förstå vad som händer på marken när ett företag fått mark för storskaligt jordbruk. Hon är framförallt intresserad av hur byborna ser på investeringen och hur väl idén om storskaligt jordbruk passar in i deras liv.

Om en babian äter upp din majs och du stämmer honom för att få tillbaka den, men det visar sig att babianen sitter som domare i rätten – vad kan du göra?

Mashaka, en av de mer kritiska byborna, och välinformerad, svarar på min fråga: ”Om ni bybor vet att marken som företaget nu använder egentligen tillhör byn, varför tar ni inte tillbaka den?”

Frågan är retorisk, men ju mer jag lär mig om den här jordbruksinvesteringen, desto mer komplex blir bilden. Vem tillhör marken egentligen? Vem har bevis? Och vem bestämmer vilka bevis som räknas? Snårigheterna kring mark är en av anledningarna till att satsningen på storskaligt jordbruk i Tanzania inte går som många väntat sig.

Storskaligt jordbruk som utvecklingsstrategi?

För knappt tio år sedan steg efterfrågan på mark för att odla biobränsle och matgrödor i stor skala i många afrikanska länder. Man talade om 227 miljoner ha under privat kontroll i Afrika, att 50 miljoner ha har hyrts ut eller sålts till företag och tiotals miljoner ha ska säljas ut de kommande decennierna. Av vissa framhölls detta som ett löfte, av andra som ett hot.

Till en början var det många utländska företag som ville ha mark för att odla biobränsle. Motiveringen löd att EU behövde mer biobränsle bl.a. för att minska sitt oljeberoende, och produktionsländerna kunde minska kostnaderna för sin oljeimport. Eftersom företagen skulle bidra med teknikutveckling och kunskap till de lokala bönderna och skapa jobb och infrastruktur sågs detta som ”win-win”. Även staten skulle tjäna på det genom utveckling på landsbygden och företagens avgifter och skatter. Den här versionen framförs av Världsbanken, biståndsgivare, företag, västerländska och afrikanska regeringar och andra makthavare.

Parallellt har en starkt kritisk falang frivilligorganisationer och forskare startat den så kallade landgrabbing-debatten.

De påstår att jordbruksinvesteringarna är ”win-lose”. Med det menas att företagen kammar hem stora vinster på lokalbefolkningens bekostnad. Budskapet har fått stort genomslag och bland annat fått EU att ifrågasätta sitt regelverk kring import av biobränsle.

Men det är inte så enkelt som någon av dessa versioner vill påskina. Idag finns det inte en enda aktiv biobränsleinvestering i Tanzania. De flesta företagen som ansökte fick aldrig någon mark att odla på och alla som kom igång har gått i konkurs. Även de få företag som satsar på matproduktion kämpar för att komma igång. Varför är det så svårt?

Vem har rätt till marken?

Jag och Karolina, en svensk masterstudent, med två tanzaniska masterstudenter som tolkar, anländer till byn i februari, under regnperioden. Majsstänglarna står höga men ska skördas först när de torkat efter att regnen upphört. Den röda vägen som skär rakt igenom byn är lerig, gräset vid sidan är högt och neongrönt. Lastbilar och bussar passerar till och från de större orterna Kasulu och Kigoma. Den första historien som möter oss är byrådens berättelse om lokalregeringens svek. Byledningen anser att den mark som företaget nu hyr tillhör byn och har gjort så i generationer. Byn blev av med en tredjedel av sin mark till staten, som i sin tur hyr ut den till företaget.

Vi deltog i en markinventering för tio år sedan för att säkerställa byns gränser. Distriktsregeringen lovade att komma tillbaka och fortsätta gränslinjen bort till floden en annan dag, men de har fortfarande inte kommit tillbaka.

Men, som Mashakas inledande citat antyder, så anser de sig inte ha någon chans att få tillbaka marken.

Traditioner

Alla i byledningen är överens om vad som hänt. Den gräns de hävdar stäm-

Linda Engström. Foto: Karolina Wallin-Fernquist

mer också med en karta som distriktsregeringen haft med sig till byn, menar de. En karta som inte går att hitta nu. De anser sig lurade, medan distriktsregeringen hävdar att byns gränser aldrig gått så långt bort. Några mötesanteckningar från den här dialogen går inte heller att hitta. Ofta tar tillförordnade byledare med sig dokument när de lämnar byn.

Traditionellt är det åldermännen som sitter inne med kunskap om byns gränser. Historierna har gått i arv, om hövdingar som använt marken genom tiderna och landmärken som använts för att veta var en hövdings mark slutar och en annans tar vid. En av de tiotal åldermän som deltog i inventeringen är Juma, 68 år. Vi träffar honom i hans hus och bjuds att sitta ner i en soffa vid ett bord, något som tyder på att han har det ganska gott ställt.

Jag vet inte vilket slags trick de använde, men de flyttade på stenen jag placerat så att gränsen gick mycket närmare och sen ville de att jag skulle skriva under, men jag vägrade. Det var inte där jag lagt stenen och inte där som gränsen till vår by slutar.

Juma berättar att under inventeringen skyllde regeringsrepresentanterna på att marken var för blöt och avslutade arbetet halvvägs, med löfte om att komma tillbaka för att fortsätta ända bort till floden, vilket är samma historia som alla i byns ledarskikt upprepar.

Men någonstans på vägen möter de nedärvda historierna krav på dokument och kunnande om lagar och markrättigheter som de flesta bybor inte har. Regeringen anser inte åldermännens version särskilt viktig, eftersom det fanns regelverk efter Ujamaa om hur stor en by var regelverk som bara en enda av de bybor vi träffar känner till.

En investering två världar

För varje möte tränger jag aningen djupare in i förståelsen för hur dessa människor tänker, ser på saker och förstår det som händer utanför byn. Det är när jag börjar intervjua vanliga bybor, utanför byledningen, som den riktiga kontrasten mellan ”vi” och ”dom” visar sig. De har väldigt liten tillgång till information. Det finns ingen tidning och bara några få teveapparater på 20.000 invånare. Utbildningen är bristfällig, för dem som alls har råd med den. När jag frågar vad investering är, svarar en kvinna:

Är det när man sätter pengar på banken?

När de konfronteras med något nytt gör de sin egen historia om vad det betyder. Ett övertydligt exempel är historierna som växt fram om vad jag och Karolina gör här. Då har vi vid varje möte varit noga med att presentera oss, var vi kommer ifrån och varför vi är i byn på ett sätt som vi tyckt varit tydligt.

Den kanske minst förvånande historien är att vi är där för att investera i mark. Både jag och Karolina ställer frågor om mark och gränserna för både byns och enskilda individers mark. Det är tydligt att deras uppfattning är starkt påverkad av den storskaliga jordbruksinvestering

som sker på mark som de anser var byns. Bybornas misstänksamhet gentemot projekt och människor utifrån är påtaglig. Ett annat rykte är att vi är där för att leta upp tyskarnas gamla markeringar av värdefulla mineraltillgångar.

Några säger att vi bara pratar med samma människor och att vi har ett snedvridet urval, vilket till viss del stämmer. Jag intervjuar nästan bara bybor som har någon slags ledande position eftersom jag vill se vad det är som företaget och staten ”möter” när de kommer till byn. De tar vad de hör om oss, bakar ihop det med sina tidigare erfarenheter och sin egen världsbild och vips, blir det något annat.

När jag i Kigoma läser ett pressmeddelande från svenska UD om att kronprinsessan och handelsministern besöker Tanzania för att prata om entreprenörskap, handel och utveckling känner jag starkt hur långt ifrån bybornas verklighet detta utspelas. Det blir så tydligt hur lite många makthavare och företagare faktiskt vet och förstår om hur de som ska utvecklas lever, tänker och förstår saker. Det måste vara en viktig del i att många utvecklingsprojekt inte får de resultat som man räknat med. Projekt utgår från en annan verklighet, en annan världsbild och en annan logik än den som råder på den plats där projektet implementeras.

Oväntade förvecklingar

Delvis är det okunskap bland biståndsgivare, statsanställda och företagsledare om hur människor lever och hur de bygger sin världsbild som komplicerar dessa investeringar. Men det handlar även om strategiska misstag och externa oförutsägbara händelser. Företaget som investerar kring byn startades av tanzanier och belgare som tillsammans fått hyra ett stort område mark från staten. Men efter nära åtta år har företaget hittills bara odlat cirka 50 hektar mark, med ris, solrosor och majs. Risskörden sköljdes i år bort av översvämningar. De olika uppfattningarna om vem marken tillhör och den konflikt som följt är en starkt bidragande faktor till att investeringen gått så långsamt. Under 2000-talet sålde dessutom byordföranden tillstånd till inflyttande boskapsskötare från stammen Sukuma, som behövde mark att bosätta sig på. När företaget anlände vägrade boskapsskötarna flytta. De hade ju papper på att de hade rätt till marken. En rättsprocess följde som företaget vann och de kallade in polis och vakter för en våld-

sam vräkning av drygt 30 familjer – en händelse som självklart upprör många i byn.

En del av de vräkt boskapsskötarna bor nu inom byns gränser istället. Deras boskap behöver fortfarande mark och det uppstår konflikter med byborna då korna betar av böndernas grödor. All mark i byn är uppodlad nu och börjar bli en bristvara. Under torrperioden blir det dessutom ont om vatten. Förutom att företaget och staten inte till fullo inser hur oklarheterna kring markrättigheter sätter käppar i hjulet för deras strategi, så underskattar många också den påverkan som naturens krafter har: översvämningar, salta jordar och långa torrperioder verkar ha överraskat flera jordbruksföretag i Tanzania.

Finanskrisen 2008–2009 och rättgångskostnader har gjort att företagets kassa har sinat och att belgarna lämnat det. En fabrik byggdes tidigt, men efteråt upptäcktes att det inte finns tillräckligt med råvara (oljepalm) i regionen för att fabriken ska kunna tas i bruk. För att få lån bytte företaget strategi från att producera biodiesel till matgrödor men de letar fortfarande nya finansörer. Hittills har inga arbeten skapats och relationen mellan företaget och byborna är minst sagt frostig på grund av markkonflikten.

Win-win eller win-lose?

De investeringar jag studerar i Tanzania är varken win-win eller win-lose. Ingen av byborna jag pratar med anser att de haft nytta av investeringen, åtminstone inte ännu. Hittills upplever byborna i Kigoma bara att de förlorat mark. Företaget har spenderat stora summor pengar men inte gått med vinst och får uppskov med markhyran. Därmed har inte staten fått in några intäkter, men den har däremot lagt ner oerhört många timmars arbete på att handlägga investeringen. Är storskaligt jordbruk den effektiva och lönsamma investering för Tanzanias utveckling som många tror? Finns det andra vägar?

Jag frågar ofta de bybor jag träffar ”Vad tycker du utveckling skulle vara, för dig och för byn?”. Svaren varierar men många pratar om att kunna betala skolgång för sina barn, bättre vägar, sjukvård och skola, ett bättre hus. Och detta är vad många säger att investeringarna ska leda till. Men än så länge har det inte skett.

Text och foto: **Linda Engström**

Habari 4/2014—sid 5

Att skörda solrosfrön är ett pillgöra.

Avsnitt ur *Barheidas barn*

”Nu har vi flyttat ända till det stora havet. Längre bort kan vi inte komma...”, säger Gharibo och pekar österut i riktning mot Indiska oceanen.

Jag sitter tillsammans med henne och fyra andra barabaig-kvinnor i den glesa skuggan av en buske, strax bortom skylten där det står *Eco Energy*.

Då vi en stund tidigare mötte kvinnorna på vägen, frågade jag med Magreth Maina som tolk, om de hade tid att stanna och prata. Jodå, det hade de, svarade Gharibo genast. Visserligen var de med mjölken de hade i sina kalebasser på väg att gratulera en annan kvinna som nyligen fött barn, men de ville ändå gärna stanna till för att berätta om sin situation.

Gharibo är den äldsta av kvinnorna, två av de övriga är hennes medhustrur, den tredje är hennes granne och den yngsta är hennes svärdotter. Alla fem är klädda i pärlbroderade skinnkjolar, tre av dem bär mässingsringar runt hals och armar, och samtliga är på traditionellt barabaigvis tatuerade med bågformade mönster över panna och kinder. Det är slående hur kvinnorna, liksom de jag mött i Vilima Vitatu eller i andra isolerade områden dit barabaiger flyttat, är måna om att upprätthålla sin kulturella identitet.

Och på samma öppna och orädda sätt, som jag så ofta beundrat hos barabaigkvinnorna, berättar nu de fem om sina liv. Som den äldsta är det Gharibo som styr samtalet. Magreth skrattar då och då hjärtligt åt någon kommentar, innan hon hinner översätta åt mig.

Gharibo berättar att hon kom hit till trakterna av Bagamoyo på 1990-talet. Då hade hon och hennes familj under nästan 20 år varit på vandring över Tanzania. Hon kommer ursprungligen från Hanang, och som nygift bodde hon och hennes man en tid strax i närheten av NAFCO, vetefarmen. Men efter hand som denna beslagtogs allt mer land och myndigheterna dessutom började tvångsförflytta människor till ujamaabyar, flydde de iväg och sökte andra betesmarker. Liksom så många andra familjer.

”När vi till slut kom till de här trakterna nära havet, var det inte många andra människor som bodde här. Det fanns bra bete för djuren och vi slog oss ner här. Under några år levde vi bra. Djuren växte till sej och barnen var friska. Vi hade mycket mjölk.”

Gharibos två medhustrur instämmer. Jo, fortfarande lever de ett bra liv här. Deras husbonde är en omtänksam man som tar väl hand om sin familj. Även om det alltid finns saker att klaga på, så tycker de att deras familj lever bra. ”Andra folk som bor här låter oss vara ifred...”

”Men nu är vi oroliga...”, avbryter Gharibo hastigt, som om hon tycker att de två medhustrurnas utläggning börjar bli alltför idyllisk.

”Nu är det så mycket som håller på att hända”, fortsätter hon. ”Det är många rykten. Myndigheterna och folk från *Eco Energy* har kommit för att tala med oss några gånger. Det pratas mycket, men ingen har sagt oss vad som egentligen skall hända. Någon har sagt att vi måste flytta för att det skall bli socker överallt.”

Gharibo nickar ut över det täta halvmeterhöga gräset där vi sitter. ”De säger att vi skall få hjälp att flytta till annat land. Det har pratats så länge nu... Men vi vet inget.”

Magreth Maina, som själv är barabaig och på egen hand med enviss energi skaffat sig utbildning, har under perioder arbetat för *Eco Energy*. Hon har haft som uppgift att stödja och förbereda det dryga tiotallet barabaigfamiljer som bor inom projektområdet för vad som med all sannolikhet kommer att ske. Uppbrott.

”Fast ingen tycks veta riktigt hur det skall gå till”, hade Magreth sagt någon gång förut då vi diskuterat *Eco Energys* planer. ”Men projektledningen vill väl att allt skall gå rätt till, annars får dom ju varken stöd eller lån i Sverige. Jag har hört att ni är väldigt nogga med att kontrollera allt sådant i Sverige...”, sa Magreth den gången med ett leende.

Kanske anade jag en lätt ironi i detta leende. Det hade hon i så fall all rätt till. Det svenska engagemanget i *Eco Energi* projektet är långt ifrån oproblematiskt.

I Bagamoyo började folk undra och ställa frågor, när det i Örnköldsvik baserade energibolaget SEKAB, 2005 riktade blickarna mot Tanzania. SEKAB ville fortsätta utveckla sin produktion av etanol, den som man med politisk välvilja etablerat i Sverige.

Som Sveriges största mottagarland av bistånd har relationen till Tanzania genom åren alltid varit välvillig. I Tanzania finns, till synes, god tillgång till land, och ett kombinerat privat- och biståndsfinansierat utvecklingsprojekt för ny miljövänlig energi borde enligt alla planer vara till välsignelse.

Två områden valdes ut, ett i Rufiji söderut i landet och det andra i kustregionen vid Bagamoyo. Båda områdena har tillgång till vattenrika floder, som skulle kunna bevattna de planerade sockerrörsodlingarna.

Ett mindre pilotprojekt för att odla fram lämpligt utsäde startades utanför Bagamoyo. Men ganska snart var det inte bara lokalbefolkningen som började undra och ställa frågor om vad som höll på att hända. Även internationella miljöorganisationer började undersöka konsekvenserna av de planerade större sockerrörsodlingarna. Var alla utvärderingar och analyser av projektets verksamhet verkligen så positivt glasklara, som de till en början framställdes?

Det var de givetvis inte.

Och 2009 beslutade biståndsorganet Sida att inte längre ge garantier för ytterligare lån. Lån som skulle tas upp av SEKAB:s dotterbolag i Tanzania. Moderbolaget i Sverige meddelade samtidigt, att man inte längre ämnade investera ytterligare pengar i sitt tanzaniska dotterbolag.

Någon vecka innan detta meddelande offentliggjordes, hade emellertid SEKAB:s styrelse ingått ett avtal med ett annat bolag, *EcoDevelopment in Europe AB*. Detta bolags tre ägare skulle överta samtliga aktier i SEKAB:s dotterbolag i Tanzania, såväl som i ett dotterbolag i Mozambique.

För övertagandet av samtliga dessa aktier betalade EcoDevelopment den facila summan av 400 svenska kronor.

De tre ägarna av EcoDevelopment råkade också sitta som styrelsemedlemmar i SEKAB. Men det påpekades noga, "att dessa tre inte deltog i SEKAB:s styrelses beslut i denna fråga".

Under de år som SEKAB var involverat i sina afrikanska äventyr investerade man omkring 170 miljoner svenska kronor. Eftersom SEKAB vid den här tiden till 70 % ägdes av kommunala intressenter, skattebetalares pengar, hade Magreth Maina nog alla anledning att le lite tvetydigt den gången då vi satt och talade om Eco Energys historiska bakgrund.

Om denna vet förmodligen Gharibo och hennes medsystrar inte någonting. De har emellertid nyligen hört rykten om att det stora odlingsprojektet nu skall starta. I mars 2014 kom nämligen en mängd dignitärer till området för att inviga Eco Energy.

Nya utvärderingar hade gjorts, tidigare oklarheter i projektets uppläggning hade rätats till och berörda tanzaniska myndigheter hade utfärdat tillstånd att allt var i sin bästa ordning. Och biståndsorganet Sida hade omvärderat sin tidigare tveksamhet och gett garantier för ett första kommersiellt lån åt Eco Energy. Därmed kunde man övergå från det lilla försöksprojektet till ett projekt i större skala.

Den tanzaniska tidningen *The Guardian* hade någon månad efter invigningen en bilaga om den gröna jordbruksrevolutionen i landet. I en stort upplagd artikel kan man där ta del av förhoppningarna på Eco Energys verksamhet i Bagamoyo.

Fullt utbyggt kommer Eco Energy att bli det största jordbruksprojektet i östra Afrika. Det kommer att generera minst 4.000 nya arbetsplatser, det kommer att producera 130.000 ton socker per år, 10 miljoner liter etanol och dessutom leverera elektricitet åt 100.000 hushåll.

Sockerrörens potential kommer att utnyttjas till hundra procent. För närvarande måste Tanzania importera ungefär hälften av sin årliga sockerkonsumtion, och Eco Energys etanolproduktion kan bidra till att sänka den årliga importen av bensin med 10 %. Genom utbyggnaden av infrastruktur kommer dessutom hela regionen att utvecklas. President Jakaya Kikwete har sina barndomsrötter i området och vill givetvis glädja sina väljare.

Huvuddelen av Tanzanias befolkning lever på landsbygden och är beroende av sina *shambor*, sina små åkrar, för överlevnaden. För många tanzanier gäller fortfarande Mwalimu Julius Nyereres ord: "Hackan i jorden är den fattiges bästa vän".

Jag är övertygad om att jordbruket i Tanzania, liksom i många andra afrikanska länder, fortsatt kommer att vara den viktigaste försörjningen för en växande befolkning. Men givetvis måste Nyereres hacka moderniseras. Den självhushållande bonden överlever normalt även i svåra tider, men har sällan potential att samla överskott till investeringar i en framtid som ställer andra krav.

Hur skapar man då denna landsbygdsutveckling? Är det genom genomgripande omDispositionering av resurser från snabbväxande städer till en rejäl materiell och social utveckling av landsbygden? – Så som Nyerere en gång tänkte och planerade. Men utan det katastrofala tvång han skapade med ujamaabyarna.

Eller är det de storskaliga, ofta internationellt finansierade, jordbruksprojekten som kan skapa den snabbaste och effektivaste utvecklingen av landets förutsättningar?

Förmodligen är det en kombination av båda. I bästa fall går Eco Energys stora sockerodlingsprojekt en lycklig framtid till mötes.

Fast när jag sitter där med Gharibo och hennes medsystrar, har jag ändå en svävande känsla av olust. Stunden minner mig

om den tid då min hustru Aud och jag satt och talade med barabaiger i Hanang om vad som var på väg att hända i deras område, när det gigantiska kanadensiska biståndsprojektet etablerade sig. Det, som skulle bli ett av de största jordbruksprojekten i hela Afrika. Det, som såväl internationella experter som tanzaniska politiker var så entusiastiska inför.

Det, som idag ingen vill tala om.

För Gharibo är dock minnena från Hanang i högsta grad levande och aktuella. Nu fruktar hon att allt skall upprepas, att hon och hennes familj åter en gång skall tvingas flytta när Eco Energy börjar röja land för odlingarna. De berörda familjerna i området har visserligen blivit lovade kompensation och tillgång till nytt land.

"Men var finns det landet?", fnysar Gharibo. "Där ute i havet kanske...", pekar hon österut mot Oceanen. "Och hur mycket land är det vi blivit lovade? Det är inte mer än att det räcker till en liten shamba. Inte till att föda våra djur."

Gharibo förklarar att hennes familj äger mer än 100 kor och att de så länge de bott i det här området aldrig behövt be någon om något, vare sig det ena eller det andra. "Vi har alltid klarat oss själva!", säger hon bestämt, och ber Magreth översätta så att jag verkligen förstår.

När Gharibo berättar om hur hon ända sedan sin ungdom ständigt tvingats flytta i sökandet efter nya betesmarker, är det berättelsen om en livsform i upplösning. En tid som oåterkallligen är förbi.

Vad tror då Gharibo kommer att hända med barabaigfamiljerna här i Bagamoyo när röjningsmaskinerna kommer?

Gharibo och de andra kvinnorna blir sittande helt tysta efter att Magreth ställt frågan. Med en överraskande dramatisk gest slår Gharibo sedan plötsligt händerna för ansiktet. Hon börjar skaka i hela kroppen.

Magreth lägger genast sin arm om hennes rygg. Håller henne hårt. Så blir vi sittande länge, medan jag ångrar att jag ställt den fråga som Gharibo och de andra kvinnorna förmodligen ständigt går och oroar sig för. Framtiden?

Stig Holmqvist

Stig Holmqvists senaste bok om familjen Barheida beräknas publiceras under våren 2015.

Tidigare böcker tillsammans med Aud Talle:

- *Barheidas tre hustrur* 1978

- *Barheidas fjärde hustru* 1995

- *På Barheidas tid* 2005

Flyg till Afrika?

Söker Du en pålitlig resebyrå? Då är vi rätt val!

✓ Kunskap ✓ Erfarenhet ✓ Specialpriser (Raptim)

Safari? Anlita Tour Africa, www.tourafrica.se!

(Tour Africa är en del av Tranås Resebyrå)

Välkommen!

Tel: 0140 - 375 010

e-post: africa@tranas-resebyra.se

Hemsida: www.tranas-resebyra.se

Tranås resebyrå - trygghet och kvalitet sedan 1979

Sålt guldet och tappat pengarna

Siri Lange, norsk forskare, berättar om hur en rad afrikanska länder däribland Tanzania på inrådan av Världsbanken öppnade upp för utländska företag att bedriva storskalig gruvdrift. Man trodde på väsentligt ökade statsinkomster. I själva verket blev inkomsterna mindre än 5 procent av vad länderna tog emot i bistånd. Lagar infördes för att skydda invånarnas rättigheter, men de följdes inte. Dåligt fungerande lokal demokrati visade sig vara särskilt farlig för nomaderna. Kompensation till småjordbrukare för intrång och omflyttning har antingen saknats eller förskingrats under processen.

Storskalig gruvdrift av utländska företag har efter sekelskiftet blivit en omdebatterad företeelse i Afrika. Tre frågor står ut. Alltför generösa villkor för de som investerar har gett låga inkomster till värdlandet. Konflikter mellan storbolagen och den småskaliga (hantverksmässiga) gruvdriften har uppstått. Lokala samhällen kommer i kläm. Det var på 1980- och 1990-talen som Världsbanken gick ut med rekommendationer om att bereda plats för de internationella gruvbolagen. Hela 35 länder skrev om sina lagar för investeringar och gruvdrift i hopp om ökade nationella inkomster. Några trodde till och med att de ökade inkomsterna skulle kunna ersätta bistånd. Det blev inte så. Trots ganska omfattande drift gav verksamheten blygsamma tillskott till ekonomisk och social utveckling. I stället ökade i några fall fattigdom och korruption. Storskalig gruvdrift i kombination med svaga statsmakter har åtföljts av brott mot mänskliga rättigheter, särskilt vid tvångsförflyttningar.

Världsbanken blev i början på 2000-talet uppmärksam på problemen i de fall statsmakterna saknade kapacitet och resurser att driva igenom lagar och regler. Flera länder inklusive Tanzania började därför skriva om lagarna för investeringar och gruvdrift. Politiker, akademiker och vanligt folk har också börja fundera över att så många tidigare sysselsatts inom den småskaliga gruvdriften. Storskalig verksamhet har få anställda. Föreningar och tvångsförflyttningar har också debatterats. Det senare är särskilt problematiskt eftersom många saknar formell rätt till marken de flyttas från och då inte har rätt till ersättning. Stater kan alltid expropriera mark, men det finns också alltid en spänning mellan lokala och nationella intressen.

Exemplet Tanzania

Utvinning av guld går tillbaka ända till 1880-talet i exempelvis Geita. År

1967 nationaliserades hela gruvsektorn och år 1972 bildades State Mining Corporation (STAMICO) för att bedriva gruvverksamheten. Produktionen under STAMICO var låg och 1983 liberaliserades sektorn. Småskalig, hantverksmässig brytning uppmuntrades. Andra hälften på 1980-talet var den officiella produktionen under en fyraårsperiod bara cirka 400 kg, men man beräknar att 73 procent smugglades ut ur landet. År 1989 tilläts privat handel med guld och ädelsten och *Bank of Tanzania* (BoT) köpte till marknadspris. Perioden 1990–1993 uppgick guldproduktionen till 13.000 kg. År 1993 initierade Världsbanken en översyn av lagstiftningen inom området. Ett centralt inslag var möjlighet att dra till sig utländska investeringar. Tanzania antog 1997 års *Investment Act* och 1998 års *Mining Act*. Samtidigt kom en ny lagstiftning om ägande m.m. av mark (1999 års *Land Act*).

De tre olika lagarna koordinerades inte. Exempelvis ska enligt 1999 års *Land Act* tvister om mark hanteras utan regeringens inblandning. Tvister hänvisas först till *Ward Tribunal*, överklagas till *District Land and Housing Tribunal* och vidare till *Land Division of High Court*. Enligt 1998 års *Mining Act* skall tvister som berör lokala invånare lösas av kommissionären för mineraler. Han beslutar i alla tvister – mellan parter och även i förhållande till tredje man. Man kan överklaga inom 30 dagar direkt till High Court. Skillnaden mellan lagarna har betydelse.

Den ändrade lagstiftningen var lyckosam i så måtto att över 4.400 licenser för prospektering utfärdades efter år 1998. Det flesta var till utländska investerare. Sju storskaliga gruvor etablerades. Brytningen och avtalen gav dock inte det förväntade bidraget till BNP och inte de förväntade inkomsterna till statskassan. År 2002 var statsinkomsterna från sju stora gruvor bara 36,2 miljoner \$. Lagen från 1998 gav Tanzania en så låg royalty

som 3 procent och dessutom en skattefri period om 5 år. Efter fem år, 1997, steg inkomsterna till 119,2 miljoner \$. Det var dock fortfarande en besvikelse och mycket långt från vad man hade hoppats på. Som jämförelse var biståndets storlek 2.820 miljoner \$. Allmänhetens missnöje blev så utbrett att regeringen startade en ny översyn av lagen. Den avslutades efter 10 år och nådde parlamentet i april 2010. Regeringen hävdade att lagen nu skulle ge ökade inkomster, särskilda områden för småskalig brytning och rättvis kompensation till tvångsförflyttade. Parlamentets opposition ansåg dock att lagen inte gick tillräckligt långt. Den påverkade inte heller gruvor redan i drift. Oppositionens Willibrod Slaa förklarade att om han blev vald skulle han se till att alla existerande kontrakt revs.

Inkomsterna är inte det enda problemet. I årtal har det gått rykten om utbredd korruption bland högre tjänstemän både lokalt och i ministeriet för energi och mineral. Korruptionen underlättas av att det i allmänhet inte sker någon uppföljning, kontroll och utvärdering av stora projekt.

Maktförskjutning

Siri Lange har studerat tre fall av konflikter orsakade av etablering av storskalig gruvbrytning i norra Tanzania; ett i Kahama, ett i Geita och ett i Simanjoro. Hon anser att de nya lagarna från slutet på 1990-talet har väsentligt förändrat maktförhållandena mellan regeringen och utländska investerare och också mellan parlamentet och regeringstjänstemän som ansvarar för gruvsektorn, mellan centrala och lokala myndigheter samt mellan staten och medborgarna. Förhastad lagstiftning har som nämnts medfört att lagarna inte står i överensstämmelse med varandra. Det har gjort det svårt för gruvbolagen, myndigheterna och inte minst berörda personer att veta hur omflyttningar ska gå till. Centrala och lokala myndigheter saknar kunskap och resurser för att tillämpa lagarna. Till det kommer korruptionen som särskilt drabbar småbönder och nomader. Inom samtliga områden som Siri Lange studerat har hon noterat en stark känsla bland folk av att man har blivit förrädd av sin egen regering. Nyerere sa att landets naturtillgångar tillhör alla tanzanier. Så upplever man det inte längre.

Guldstoffet samlas upp med hjälp av kvicksilver under enkla och farliga förhållanden i vid småskalig guldgrävning. Foto: L Asker

Det är av betydelse i samband med gruvdrift att nämna att rätten till mark (lagfart) endast gäller ytan. Vidare ska nämnas att investerare får sig tilldelat mark ur Tanzanias "Land Bank" (statligt ägd mark fri att exploatera) genom *Tanzania Investment Centre (TIC)*.

Kahama: Flyttade och fattigare

Rika guldfyndigheter upptäcktes i Kahama på 70-talet av lokala guldgrävare. Området täcker sju byar. År 1995 fick ett kanadensiskt bolag exploateringsrättigheterna som de sålde 1999 till *Barrick Gold's* dotterbolag *Kahama Mining corp.* De fick ett år senare en politisk riskgaranti på 115,8 miljoner \$ av Världsbankens *Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)* som bland annat skyddade mot expropriation och upplopp. Strax därefter klagade en NGO (LEAT) som ombud för guldgrävare och småbönder till *Compliance Advisor Ombudsman (CAO)* på *International Finance Corp (IFC)* och MIGA över en rad brott mot deras rättigheter. De gällde för det första tvångsflyttningar och alltför låg kompensation år 1996; för det andra påstå-

ende att 62 guldgrävare begravts levande när man fyllt igen ett schakt i augusti 1996; för det tredje överföringen av konsessionen från kanadensarna till *Barrick Gold*; för det fjärde förflyttningen av folk år 1998; för det femte MIGA:s underlåtenhet att undersöka tvångsflyttningarna m.m. CAO besökte området och hade enligt sin rapport inte funnit något bevis för mordet på 62 guldgrävare. Däremot var hen bekymrad över hur de flyttade hade behandlats.

Det sägs att mer än 3.000 hus förstördes i samband med förflyttningarna, men bara 42 familjer deltog senare i tvisten om kompensation. De angav att de för hus, grödor och betesmark bara fått 100/- \$ per familj. Överklagandet till *Court of Appeal* drog ut på tiden och CAO ansåg tre år efter domstolsförhandlingarna att de omflyttade levde under fattiga förhållanden och att de avstod från att odla, bland annat eftersom det inte var säkra på att få stanna. CAO ansåg också att MIGA inte fullgjort sina åtaganden.

En rapport av Michael Bradborn-Ruster anger att *Kahama District Commissioner* 10 dagar före rättegångsför-

handlingarna gav efter för påtryckningar från *Barrick Gold* och gav byborna 12 timmar på sig att flytta. Dagen efter brände polisen hus och förstörde grödor. Polisen förnekade begravningen av guldgrävare men medgav att de avhyst omkring 200.000 invånare. Vidare undersökningar av såväl inhemska politiker som utländska grupper som t.ex. Amnesty stoppades effektivt av olika ministerier och myndigheter.

Geita: Förskringring och hinder för odling

Guld har utvunnits i Geita sedan 1880-talet. År 1996 köpte *Ashanti Gold Mines* från Ghana gruvrättigheterna till *Geita Gold Mine* som varit stängd i 30 år. Fyra år senare gick de in i kompanjonskap med sydafrikanska *Anglo Gold* för att 2004 bilda det gemensamma bolaget *Anglo Gold Ashanti*.

När de 1999 öppnade gruvan igen och utvidgade den, tvångsflyttades 1.800 personer i tre byar. Bolaget betalade då i enlighet med lagen in drygt 5 miljoner \$

Fortsättning ►

till ett särskilt av regeringen kontrollerat bankkonto, och överlämnade till regeringen och *District Council* att fördela kompensationen till de drabbade. Flera källor har angivit att åtminstone hälften av de som var berättigade till kompensation aldrig fick någon – minst 857 personer. Uppenbarligen innehöll listorna över flyttade personer spöken (påhittade personer) medan andra som bodde i byarna aldrig kom med på dem. Enligt bolagets VD fick de som tilldelades kompensation dessutom mindre än som dokumenterats i statens bokföring. Byborna ska ha betalats i små valörer och sedan skyndats på så att de inte hann räkna pengarna innan de kvitterade. Regeringens *Prevention of Corruption Bureau* (PCB) gjorde en utredning och två från bolaget och ett antal lägre tjänstemän befanns skyldiga. Folket i Geita har en känsla av att en del högre tjänstemän kom undan. Det har också förekommit förskingring i samband med utvecklingsprojekt som sponsrats av gruvbolaget.

I ett annat gruvområde i Geita utvidgade det australiska bolaget *East Africa Mines* sin licens för exploatering från 2,5 till 450 kvadratkilometer inkluderande 13 byar. Byborna fick fortsätta odla men bara ettåriga grödor, eftersom bolaget befarade att det skulle behöva betala ersättning för fleråriga växter. Byborna fick inte heller plantera träd eller gräva djupare än en fot (ca 30 cm) i marken. Det innebar dels minskade inkomster och dels att de inte kunde gräva latriner. Ingen kompensation har betalats ut till småbönderna för dessa olägenheter.

Simanjiro: Korruption och vikten av politisk representation

I distriktet Simanjiro på Massajslätten upptäckte man tanzanite i Mererani år 1967. Massajerna har sedan dess blivit av med mark både till gruvdrift och till storbordbruk. Eftersom de har låg eller ingen utbildning har de varken haft politisk representation eller varit representerade i administrationen och har därmed haft svårt att försvara sig. Trots att 85 procent av befolkningen i Simanjiro är massajer dröjde det till 1995 innan en massaj valdes in i parlamentet.

Ett dotterbolag till Kenyanska Rockland köpte år 2003 0,1 kvadratkilometer av ett lokalt bolag. De ville expandera och fick senare licens för prospektering inom ett 10 kvadratkilometer stort område där det bland annat finns en vattenläkt som massajer är beroende av. Där hade en boskapsägare murat en reserv-

tank och installerat en pump. Bolaget satte emellertid upp skyltar med ”tillträde förbjudet” kring hela området och hindrade därmed åtkomst till vattnet. En välutbildad medlem av massajfamiljerna (Lenganasa) med brett socialt nätverk arrangerade då ett möte med bland annat ministern för energi och mineraler samt ministern för vatten och boskap med flera för att diskutera fallet. I ett brev summerade sedan ministern för energi och mineraler diskussionerna och meddelade bolaget att om de inte följer lagen och medger massajerna deras rättigheter inom 60 dagar hotar regeringen med att dra in bolagets licenser. Massajerna misstänkte starkt att bolaget mutat rådsmedlemmarna i *District Council* och flera tjänstemän till att agera för bolaget. Vittnen ska ha sett bolagets representanter erbjuda både boskap och öl till representanter för andra massajfamiljer.

Ägaren till gruvan skrev till slut på en överenskommelse om åtkomst till vattnet, men han hade bara licens för prospektering och när han nekades licens för gruvdrift blev han rasande och anklagade Lenganasa för att under hot ha tvingat honom att skriva på överenskommelsen. Hans påstående styrktes av *District Commissioner* och distriktsordförande för CCM. De sades då att båda fått en stor summa pengar av bolaget. Lenganasa anmälde fallet till PCB och de tog anmälan allvarligt. Swahilipressen började skriva om det. Innan det blev sak av det fann ägaren för gott att fly fältet och åka hem till Kenya.

Två steg fram – ett tillbaka

Siri Lange avslutar med att hävda att allmänheten – och inte bara de som berörs – är extremt kritiska mot den storskaliga gruvdriften. Om det hade gett ordentliga inkomster till staten, som kunnat sättas av för nationella och lokala utvecklingsprojekt inklusive rimliga villkor vid flyttning skulle man inte ha reagerat så starkt mot tvångsförflyttningarna av guldgrävarer, småbönder och nomader. Nu ser man ingen vinst med jättegrovorna. Det blir inte bättre av att kontrakten med storbordlagen är hemliga. Genast dyker misstanke upp om pengar vid sidan av.

Redaktionens anmärkning

Siri Langes artikel skrevs 2011. Sedan dess har det hänt en del. Bland annat pågår diskussioner om en översyn av gruvbolagens villkor för skattefri period och nivå på royalty. I svenska tidningar har man kunnat läsa om en liknande process

i Kenya. Man kan också påminna om våldsamheterna i Mtwara för ett år sedan, när folket där befarade att alla fördelar av gasutvinningen i havet utanför skulle gå Mtwarabornas näsor förbi och landa i Dar es Salaam. De i Mtwara var nog inte okunniga om vad som hänt med gruvorna i norr.

Red/FST

Artikeln är ett sammandrag av en uppsats publicerad i *African Affairs*, februari 2011: Gold and governance: Legal injustices and lost opportunities in Tanzania.

Uppsatsens författare, Siri Lange, är doktor i socialantropologi och senior researcher vid *Chr Michelsen Institute* (CMI) ett oberoende forskningsinstitut i Bergen, Norge. Siri Lange har arbetat fem år i Tanzania och pratar flytande Swahili.

Tumaini

”Vi har ingen mat och sover ute på gatan när era barn sover tryggt inomhus [...] vi har blivit övergivna eller saknar föräldrar [...] hjälp oss snälla” Det sjunger barnen i sången som avslutas med tacksamhet för det arbete gatubarnsprojektet *Tumaini* gör i en film som spelades in under ett besök i höstas. I början av filmen ser ni personalen ute i Bukoba tidigt på morgonen för att leta upp gatubarnen och erbjuda dem tryggheten i projektet.

Svetan var med för att dokumentera och barnen har gett samtycke till att vi använder bilderna i filmen. Barnen som sjunger har egen erfarenhet och budskapet är starkt och sant.

Ni kan titta på filmen på Youtube ”Sisi Watoto. Tumaini Street Children” <http://youtu.be/AU8BCCevwGE>.

Mer info finns på Tumainis egen hemsida www.elctumainichildrencenter.org och på <http://www.bukobahjalpen.se/>.

Ett längre inslag om vår uppföljningsresa kommer i Habari 1/15.

Helena Stigsson och Jesper Sjöling

Konstitutionsförslaget klart!

I perioden augusti–oktober rapporteras mycket om att förslaget till ny konstitution nu är klart, efter en ifrågasatt omröstning i den särskilda konstitutionsförsamlingen där representanter för de politiska partierna och olika organisationer ingår. Oppositionen ledd av Chadema är mycket kritisk, men Kikwete har beslutat att folkomröstning skall ske i april nästa år. Då kommer nya konstitutionen att gälla i nästa presidentval som sker i oktober 2015. Ebolan har också gett upphov till rubriker och åtgärder från myndigheterna, men såvitt känt finns ingen ebola i Östafrika.

Nya stora infrastrukturinvesteringar med kinesiskt stöd har beslutats, bl.a. en ny storhamn och frihandelszon i Bagamoyo med byggstart 2015.

Koldioxidutsläpp skall mätas

FN:s mekanism *Reduced Emissions from Deforestation and Forest Degradation* (REDD+) skall införas till 2016. Man planerar att sätta upp ett *National Carbon Monitoring Centre* vid Sokoineuniversitetet. REDD+ har det dubbla syftet att minska utsläppen av koldioxid och binda koldioxid genom förstärkt skogsbruk. 1/8 *Daily News*

Mer amning behövs!

Nästan hälften av alla barn under två år i Tanzania lider av felnäring på grund av dåliga amningsvanor. I år har man särskilt pekat på behovet av att uppmuntra både till ökad amning och bättre mat(vanor) bland mammorna. 7/8 *Guardian*

Invit från Malawi

Malawis nya president Peter Mutharika har bjudit in president Kikwete på besök för att stärka banden mellan de båda länderna och försöka lösa tvisten om Malawisjön. 10/8 *Nyasa Times (Malawi)*

Åtgärder mot Ebolasmitta

Regeringen har intensifierat hälsokontrollerna där utrikes resenärer kommer in i landet för att förhindra spridningen av ebola. 11/8 *Daily News*

Statoils gasavtal kan vara OK

Innehållet i gasavtalet med Statoil och Exxon har läckt ut och väckt våldsamt uppståndelse eftersom man misstänker att landet lurats genom alltför små vinstandelar. *Natural Resource Governance Institute* (NRGI) – en advokatgrupp som arbetar för transparens kring naturresurser – har emellertid kommit fram till att avtalen inte är alldeles orättvisa. Det är under omständigheterna troligt att 2012 års uppdaterade kontrakt ska kunna ge 61 procents inkomster till staten, vilket är vad Tanzanias eget oljebolag beräknar. NRGI anser att avtalen inte avviker från internationell standard. 11/8 *Reuters*

Födelseregistrering per mobil

Födelseattest är väsentligt för att skydda barn mot barnarbete, tidiga äktenskap mm. Ändå saknar 90 procent av alla barn under fem år födelseattest. Nu har organisationen *Tanzania Registration, Insolvency and Trusteeship Agency* (RITA) startat en kampanj för registrering med hjälp av mobilen. Förut har resan till en myndighet för registrering kostat en hel del.

14/8 *VSO (engelsk volontärorganisation)*

300 000 ton majs förstörs?

Ruvuma Farmers ordförande Tito Mbilinyi befarar att upp till 300.000 ton majs kommer att förstöras p.g.a. svårigheter för bönderna att exportera. *National Food Reserve Agency* (NRFA) kommer i år bara att köpa 40.000 ton i hela södra höglandszonen, medan enbart Ruwuma producerar 350.000 ton. Nu har tonvis med majs börjat ruttna eftersom bönderna inte får avsättning för sin skörd. Förra året var det osålda överskottet 200.000 ton. 14/8 *Guardian*

Kongo behöver Swahililärare

En Rukwadelegation från *Chamber of Commerce* har besökt Katangaprovinsen och fått veta att regeringen för Kongo DRC välkomnar kvalificerade swahililärare. 15/8 *Daily News*

EU fördömer attacker på albinos

EU uppmanar regeringen att ingripa mot attacker på albinos. EU:s ambassadör uttalade sig efter att representanter för gruppen marscherat till EU:s kontor och bland annat krävt mer noggranna utredningar om var de attackerades kroppsdelar hamnar, var de såljs och vilka de inblandade i handeln är. 20/8 *Daily News*

Gasen når konsumenter i Dar

Tanzania Petroleum Development Corporation (TPDC) har börjat förse boende i Dar es Salaam med hushållsgas.

Malawis president Mutharika bjuder in till samtal om Malawi/Nyassasjön.

Femtiosju familjer i förorten Mikocheni har blivit inkopplade sedan projektet startade i juli. Det här är TPDC:s första distributionsnät. Folk kommer att kunna förskottsbetala till särskilda kort, precis som de gör för att få el. 20/8 *Daily News*

Rekrytering av tullare avbryts

Regeringen har efter anklagelser om nepotism avbrutit anställningen av 200 poliser som nyligen skulle ha rekryterats till *Immigrationen*. En utredning fann att anklagelser som spritts i både sociala media och i vanliga media var riktiga, och nu kommer rekryteringen att göras om. 22/8 *Daily News*

Folklig förankring ett måste för EAC

Ordförande för IPP Reginald Mengi som besökts av *East African Legislative Assembly* säger att om integrationen inom Östafrikanska unionen ska lyckas måste processen drivas fram av folken och inte av nationalstaterna. 23/8 *Guardian*

Födslar inom vården ökar

Traditionella födslar med lokalt stöd har minskat med 15 procent. Istället blir i ökande utsträckning gravida kvinnor assisterade av läkare, sjuksköterskor och andra inom vården. Det tyder på en förbättring inom hälsosektorn på en större del av landsbygden. 23/8 *Guardian*

Fler turister till Tanzania

Turismen väntas dubbla antalet besökare

EU:s ambassadör Sebregond är kritisk mot att för litet görs för att skydda albinos.

Polischefen Muhamed Mpinga har problem med trafiken, och kritiserar för polisbrutalitet mot journalister.

till två miljoner 2017 enligt *Tanzania Tourism Board* (TTB) och därmed utmanas Kenya som turistland. Kenya har en bättre utvecklad turistindustri och bättre förbindelser med flyg från Europa och USA, men islamistiska terrorattacker har skrämt iväg turisterna. 30/8 *Reuter*

Köpare söks till majsöverskott

Regeringen planerar att söka marknader för årets överskott av majs så långt bort som fjärran östern där behovet är stort och efterfrågan finns, meddelar jordbruksministeriet. Landets bönder ska i år ha bärgat en sammanlagd skörd på över 7 miljoner ton majs och NFRA köper bara in 200.000 ton. 28/8 *Daily News*

God prognos för kaffeskörden

Tanzania Coffee Board ger en prognos på 55.000 ton för säsongen 2014/15 p.g.a. bra regn och nyplantering. 3/9 *Reuters*

Dåliga varor från Kina stoppas

Kina planerar att tillsammans med Tanzania slå ner på piratkopior och undermåliga kinesiska produkter. De ska letas fram och importen till Tanzania förbjudas. 5/9 *Daily News*

Ngorongoro lodge får pris

Inflytelserika *Travel Leisure Magazine* har utsett *Ngorongoro Sopa Lodge* till 2014 års *World's Best Hotel Service Award Winner*. Hög boendestandard och berömvärd gästfrihet fällde utslaget. 6/9 *Daily News*

Gaseldat elverk till Mtwara

Symbion Power planerar att investera \$ 900 miljoner i ett nytt gaseldat kraftverk på 600 MW i Mtwara. Bolaget avser också bygga en 60 mil lång kraftledning på 400 kV i samarbete med Tanesco. Då öppnas möjligheterna för tillgång till el i hela södra regionen. 7/9 *Guardian*

Ebolarestriktioner för kongoleser

Rukwaregionen är på tårna efter att ebola har rapporterats från grannlandet Kongo sid 12—Habari 4/2014

DRC. Kongoleser har förbjudits att vara på Tanganyikasjön nattetid och att passera gränsen och landa i tanzaniska byar längs sjöns stränder. Tanzania är i sin tur förbjudna att segla över till Kongo DRC nattetid. 5/9 *Tanzania24 News*

Antalet trafikdödade stiger

I samband med Årets *Road Safety Week* meddelade rikspolischefen Mpinga att trafikolyckor har krävt minst 1.078 liv och 3.815 skadade under perioden juni till augusti. 12/9 *Guardian*

Stort samarbete mot tjuvjakt

Tanzania kommer att tillsammans med USA, Kina, Tyskland, EU, Världsbanken och UNDP skapa en specialgrupp med målet att stoppa tjuvjakt, smuggling och export av elfenben från regionen. 16/9 *Daily News*

ILO stöttar Kooperationen

De kooperativa föreningarna ska väckas till liv med stöd från ILO. Med en ny strategi ska unga människor utbildas och användas för att lyfta utvecklingen av kooperativen. ILO bedömer att kooperativ är viktiga för att förbättra både mäns och kvinnors arbetsvillkor globalt. 19/9 *Daily News*

Chademas Mbowe i polisförhör

Chademas ordförande Freeman Mbowe har förhörts av polis i fyra timmar för att ha eggat till uppror under partiets kongress i helgen. Han uppmanade då partiets ledare att ordna demonstrationer över hela landet vare sig de hade polistillstånd eller inte för att tvinga fram att den pågående *Constituent Assembly* (CA) i Dodoma avbryts. Mbowe anlände till polishögkvarteret i en Toyota Landcruiser. Högkvarteret blockerades hela dagen av Chademas anhängare. 19/9 *Daily News*

Tobaksodlingen har ökat

Enligt WHO ökade tobaksodlingen i Tanzania med 200 procent mellan 2010 och 2014. I Östafrika har Tanzania både det högsta antalet personer som deltar i odling och som röker – med hög risk för cancer. WHO vill nu att Tanzania förbjuda bönderna att odla annat och lära av

Chademas ledare Mbowe förhörts efter uppmaning att demonstrera utan tillstånd.

Halima Mdee, Chademas kvinnoordförande, togs av polisen för tillståndslös demonstration mot konstitutionsförslaget.

Kenya och Uganda där tobaksodling har minskat. 20/9 *Guardian*

Polisinsats mot media kritiserar

Media och aktivister för mänskliga rättigheter angriper polisen för omotiverat våld i samband med gripandet av Chademas Mbowe för tio dagar sedan. Media uppmanar regeringen att styra polisen så att de följer sin uppförandekod. Det är inte första gången polisen misshandlar journalister. 20/9 *Guardian*

Kulturell turism ökar

I genomsnitt 70.000 utländska turister om året använder landets paket för kulturell turism, meddelar koordinatören för programmet. Programmet startade 1996 med stöd från Holland med 600 besökare. 27/9 *Daily News*

Kvinnor får äganderätt till land

Ett avsnitt i konstitutionsförslaget lägger fast att kvinnor har samma rätt att äga och bruka land som män. När förslaget lästes i *Constitution Assembly* applåderade kvinnorna så våldsamt att föredragande fick läsa avsnittet två gånger. Antas förslaget blir lagen överordnad sedvanerätten som i många fall förbjuder kvinnligt ägande. 26/9 *Tanzania 24 News*

Geely/Volvo startar försäljning?

Volvos kinesiska ägare undersöker möjligheterna att utvidga verksamheten till Tanzania, men har ännu inte hittat rätt återförsäljare. I Nairobi sålde Volvo 1.000 bilar förra året. 30/9 *Daily News*

Årliga klimatrapporplaneras

Generaldirektör Agnes Kijazi för *Tanzania Meteorological Agency* (TMA) har släppt den första rapporten i en kommande årlig utgåva över vädret, klimatet och vad som förorsakar olika väderhändelser. Rapporten nu handlar om 2011 som karaktäriserades av extremt väder med höga dagliga regnmängder och översvämningar bland annat i Dar es Salaam. Regnet i december 2011 orsakades av hetta över Australien och envisa västvindar som

Riksrättsrådet (CAG) Utouh fick het utredning om korruption i knäet strax innan pensioneringen.

transporterade varmt ytvatten till västra Indiska Oceanen. Alla rapporterna kommer att finnas tillgängliga på landets större bibliotek och på TMA:s hemsida. 1/10 Guardian

Miljoner på landsbygden får el

Nästa år kommer 14 miljoner invånare att kopplas upp mot det nationella elnätet genom projektet att elektrifiera landsbygden. 1/10 Daily News

Konstitutionsförslag bra för kvinnorna

Förutom äganderätt till land ges också kvinnorna rätt till 50 procents representation i alla beslutande församlingar. Barn föreslås vara barn så länge de är under 18 år, vilket gör det svårare gifta bort dem i unga år. Professor Ruth Meena är mycket nöjd med att kvinnoaktivisterna fått gehör för sitt yrkande att infoga dessa rättigheter i grundlagen som är över all annan lag – även traditionell lag. Tryggt moderskap ingår också i lagförslaget, liksom rätt till lika anställningsvillkor och rätt till barnledighet. 1/10 Daily News

Statliga tjänstemän får ej jobba privat

En ny lag är under beredning som förhindrar förtroendevalda i offentlig sektor och statliga tjänstemän från att bygga upp affärsimperier och berika sig själva. Den är ett svar på ett otal fall av korruption och missbruk av tjänsteställning som varit möjliga eftersom det saknas en definition av vad som är jäv. Även familjer ska omfattas av jäv. Planen är att lagen ska träda ikraft vid presidentvalet i oktober 2015. 3/10 Reuters

Dangote investerar också i kol

Den nigerianska affärsmagnaten Dangote planerar att investera i kolgruvan i Mbinga vid sidan om cementfabriken i Mtwara som är under uppbyggnad. 4/10 Guardian

Mobila pengar en hjälp

Juma Mhando är en långtradarchaufför som kör gods mellan Dar es Salaam och Kigali sedan tio år tillbaka. Hittills

har varit tvungen att ha kontanter i tanzaniska shilling med sig och växla in dem mot rwandiska franc. Nu kan han i stället skicka pengar över gränsen med hjälp av mobilen. Genom telekomoperatören Tigo kan han sätta in shilling i Dar och ta ut franc i Kigali. 5/10 Daily News

Östafrikas elnät länkas samman

Tanzania avser att bygga en högspänningsledning som knyter ihop landets elnät med Kenya och Zambia. Det finns planer på att exportera el till grannländerna, nu när den kan produceras med hjälp av stora mängder gas och kol. Målet är att kunna generera 3.000 MW el år 2016. 7/10 Reuters

Vattenkraftsel kan också öka

Utsikterna för utbyggnad av vattenkraft verkar lovande. Tänkbara projekt har utvärderats internationellt och kan bidra med 2.800 MW till det nationella elnätet. De är projekt i Stiegler's Gorge (2.100 MW), Mpanga (165 MW), Mnyera (485 MW) och Iringa (80 MW). 8/10 Guardian

Opposition mot konstitutionsförslaget

Konstitutionsförsamlingen CA som domineras av regeringspartiet CCM och dess allierade godkände förslaget till ny grundlag den 2 oktober, medan flera oppositionsgrupper bojkottade processen. Den 4 oktober slog polisen ner en illegal protestaktion som leddes av Chademas Halima Mdee. Hon och åtta andra har nu släppts mot borgen. President Kikwete har utlovat folkomröstning om grundlagsförslaget. 8/10 Reuters

Korruption stryper bistånd

En grupp på 12 bidragsgivare försenar utbetalningen av budgetstöd tills en utredning om korruption av Riksrättsrådet CAG avslutats och nödvändiga åtgärder vidtagits. Givargruppen som leds av Finland och där Sverige ingår har hittills bara betalat ut 69 av avtalade \$ 558 miljoner. Premiärminister Pinda bad CAG utreda anklagelser om förskingring i maj. Oppositionen har anklagat tjänstemän för att oegentligt ha betalat ut minst \$ 122

Sydsudans president Salva Kiir bad Kikwete om hjälp med medling.

miljoner från TANESCO till det oberoende kraftföretaget IPTL. 11/10 Reuters

Myggnät mot malaria

Global Fund kommer nästa år att dela ut 20 miljoner antimalariabehandlade myggnät gratis till gravida kvinnor som stöd till landets kamp mot malaria. Det täcker en lucka som uppstått sedan England dragit in sitt stöd till National Voucher Scheme (NVS) på grund av påstådd misskötsel av bidrag. 13/10 Guardian

Ny Miss Tanzania utsedd

Sitti Mtemvu vann vid festligheter i Mlimani City årets eftertraktade skönhetsitel Miss Tanzania. Hon blev den tjugonde att erövra kronan. Sitti är dotter till parlamentsledamoten Abbas Mtemvu från Temeke i Dar. 13/10 Daily News

Tanzania medlar i Sydsudan-konflikt

President Kikwete meddelar att Tanzania har ombetts medla i konflikten i Sydsudan. Begäran kommer från Sydsudans president Salva Kiir. Medlingsförhandlingarna kommer att äga rum i Arusha och ska inte påverka de förhandlingar som pågår i Addis Abeba. 16/10 Daily News

Vägen genom Serengeti

Regeringens generaladvokat har överklagat East African Court of Justice (EACJ) beslut att förbjuda en ny väg genom Serengetis nationalpark. Generaladvokaten hävdar att EACJ inte har jurisdiktion över den föreslagna motorvägen

Miss Tanzania Sitti Mtemvu flankerad av konkurrenterna.

Sydsudans f.d. vice president Machar.

som kritiserats av miljöaktivister.

19/10 EA Business Week

Vaccination mot mässling, röda hund

I en vaccinationskampanj med stöd av Gavi och Vaccine Alliance kommer över 2 miljoner barn i åldrarna mellan 9 månader och 14 år att vaccineras mot mässlingen och mot röda hund.

18/10 Daily News

Burundiflyktingar blir medborgare

UNHCR välkomnar regeringens beslut att ge över 162.000 Burundiska flyktingar medborgarskap. De kom till Tanzania 1972. Det här är första gången i UNHCR:s historia som naturalisering erbjuds som lösning till en så stor grupp i ett förstaland för asyl. De f.d. flyktingarna är nu självförsörjande. 17/10 UNHCR

Kabila berömmar militärt stöd

Kongo DRC:s president Joseph Kabila berömmar Tanzania sin fredsbevarande roll och för att man utbildat kongolesiska soldater. Totalt 414 officerare fick sin fullmakt av President Kikwete vid en ceremoni på *Tanzania Military Academy* (TMA) i Monduli. 19/10 Daily News

Kontrahenter från Sydsudan möts

De båda krigförande SPLM-fraktionerna möttes i måndags i ett försök att få stopp på det tio månader gamla inbördeskriget. Fredssamtal mellan president Salva Kiirs folk och vicepresident Riek Machars har avbrutits vid upprepade tillfällen. Enligt Tanzanias ansvarige minister Awan Riak hoppas Kiir möta Machar ansikte mot ansikte. Det skulle vara första gången de möts sedan eldupphöret i augusti, som liksom tre tidigare eldupphör kollapsade omgående. 20/10 Daily News

Ebolatestkapacitet ses över

WHO och hälsoexperter i Tanzania har inlett en utvärdering av landets kapacitet att testa för Ebola- och Marburgvirus. 21/10 Daily News

Mobil marknadsföring stör

Regeringen skissar sedan två månader tillbaka på åtgärder som ska stävja reklam via mobilerna. Det har varit omfattande

sid 14—Habari 4/2014

Xi Jinping och Kikwete – på väg att skriva på fler investeringsavtal.

klagomål på upprepade telefonsamtal och sms med reklam från operatörerna. Ett antal abonnenter har också klagat på att de debiterats avgifter för service de tvingats på av operatörerna. 21/10 Daily News

IT revolutionen fortsätter

Kommunikationsminister Mbarawa meddelade på 2014 års ITU-konferens att hela landet kommer att kunna ta emot marknaden digital TV före utsatt deadline. Tanzania är bland de första länderna att stänga av de analoga TV-signalerna tätt följt av Rwanda. Staten har lagt ut 756 mil fiberoptisk kabel för bredband. Alla regionerna är uppkopplade. Nätverkskabeln leder också till gränspunkter mot Uganda, Rwanda, Burundi, Kenya, Zambia, Malawi och Seychellerna. Penetrationen för telekommunikation har ökat till 64 procent och antalet mobilabonnemang till 28,3 miljoner. 22/10 Guardian

Folkomröstning om konstitution

Statsadvokat Werema bekräftar att en folkomröstning om förslaget till ny konstitution ska hållas den 30 april 2015. Planen är att den ska träda ikraft före valen i oktober. President Kikwete kan dock inte väljas om eftersom han tjänstgjort två perioder. Oppositionen med Chadema i spetsen är starka motståndare till förslaget eftersom man gör alltför få ändringar av regeringsstrukturen. Därför förkas-

tar de förstärkningen av det federala in-slaget och därmed även begränsningar i presidentmakten. Oppositionen ledda av Chadema stormade ut från debatten om konstitutionen. Det finns rapporter om fusk vid omröstningen om konstitutionsförslaget. 23/10 AFP

Nytt bank/finanscentrum i Dar

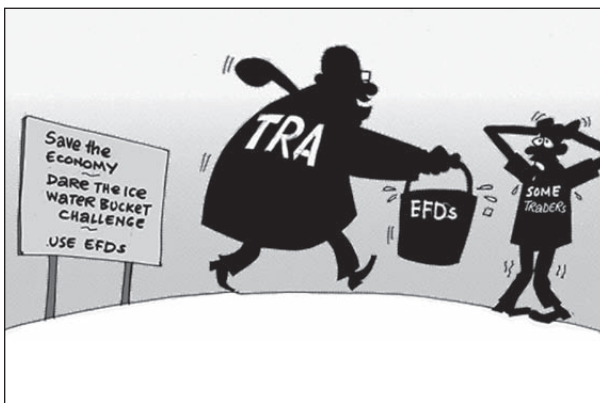
President Kikwete är på ett sexdagars-besök i Kina och har tillsammans med Kinas president Xi Jinping undertecknat sex olika avtal. Ett innebär att *China Railway Engineering Company Ltd* åt *National Housing Corporation* ska bygga *Salama Creek Satellite city* för \$ 1 miljard i Uvumba i utkanterna av Dar. Ett annat är att bygga ett finansiellt centrum för \$ 500 miljoner i Upanga. Det har inte framgått hur de två projekten ska finansieras. 24/10 Bloomberg

Bagamoyo hamn byggs 2015

En stor kinafinansierad frihamn och ekonomisk zon kommer att börja byggas i juli 2015 i Bagamoyo 75 km norr om Dar es Salaam vars hamn får klagomål från rederierna för trängsel och ineffektivitet. Kostnaden uppgår till minst \$ 10 miljarder. Startdatum har länge varit ovisst på grund av utdragna förhandlingar om den infrastruktur som ska koppla ihop hamnen med det nationella transportnätet. 27/10 Guardian

Valutakursen för shilling ned

Shillingen fortsätter att falla gentemot dollarn trots ett visst inflöde av utländsk valuta och efterfrågan från bolag som har utgifter i shilling vid månadsskiftena. Efterfrågan på dollar från bland annat oljesektorn fortsätter att vara stark på marknaden. Kursen är 1.729/- för en dollar – årets lägsta. 28/10 Daily News

Vissa handlare gillar inte elektroniska kassaapparater!

Miljövänlig energi en central fråga i allt

Svårigheterna att tvingas genomföra ett antal seminarier med hjälp av en bensindriven generator ledde till att arbetet med energifrågor kom att intensifieras. Man har nu samlat på sig mycket erfarenheter av solcellsanläggningar i Ihushi.

Våren 2003 drev vår samarbetspartner *Ihushi Development Centre* (IDC) en kampanj för att ”bryta tystnaden om hiv/aids”. Man genomförde en serie seminarier ute i byn Ihushi och de andra byar som ingår i *Bujashi Ward*, det område som IDC arbetar inom. På seminarierna visade man flera avsnitt ur tevefilmer om hiv/aids som underlag för diskussioner. Tanken var att filmerna skulle öppna för frågor om hiv/aids-situationen i det egna området och t.ex. ta upp behovet av hiv-testning och att använda kondomer. Seminarierna fungerade över förväntan, men de var inte lätta att anordna. Bujashi ligger i *Magu District* vid Victoriasjön och är ett av de många områden i Tanzania som saknar elförsörjning. Seminarierna genomfördes alltså i lokaler utan elström och vid varje tillfälle fick några av IDC:s medlemmar med cykel frakta teve, videobandspelare och bensingenerator flera kilometer till den lokal man skulle använda.

Efter seminarieserien satt vi tillsammans för att utvärdera erfarenheterna. Några representanter för IDC med ordföranden Emmanuel Buguba i spetsen, och vi (Inger Wibergh & Lage Bergström) som representanter för *Vänföreningen Ihushi*. Seminarierna hade varit en framgång och vi hjälptes åt att dra slutsatser för IDC:s fortsatta hiv/aids-program. Samtidigt konstaterade vi att förbättrad elförsörjning och tillgång till energi var en avgörande fråga både för att förbättra bybornas levnadsstandard och för IDC:s möjligheter att fungera effektivt som utvecklingsorganisation. Vi konstaterade också att det här inte bara handlade om pengar, utan också om miljön.

Sedan dess har energifrågan varit en återkommande fråga i vårt samarbete (läs mer om Ihushi Development Centre i faktarutan bredvid). I den här artikeln sammanfattar vi en del av våra erfarenheter.

Solpaneler på lärocentret

År 2004 byggde IDC en samlingslokal på lärocentret. Då investerade man i sina första solpaneler som gav ström till belys-

ning, teve och videobandspelare. Några år senare togs ett beslut om att investera i en verkstad med elektriska snickarskinner (plan- och rikthyvel, cirkelsåg, svarv, svets, m.m.). Erfarenheterna från solenergisystemet i samlingslokalen var goda och den första tanken var därför att satsa på solenergi också för verkstaden. Men det visade sig inte vara helt enkelt. När vi satte oss in i frågan insåg vi att (1) om vi satsade på solpaneler som skulle ge tillräckligt med ström till snickerimaskinerna skulle det bli en mycket kostsam investering, och (2) när vi löste elfrågan till verkstaden borde vi samtidigt se till att alla andra byggnader på centret också elektrifierades. Det här krävde mycken tankemöda både hos IDC och Vänföreningen Ihushi, och vi tog hjälp av Frank Fiedler vid *Centrum för Solenergiforskning* (SERC) i Borlänge som gav värdefulla råd.

Lösningen blev ett s.k. hybridssystem med en kombination av solpaneler och en dieselgenerator. Då, 2007, fanns ingen sådan anläggning i Mwanza Region och inte heller någon lokal installatör med tillräcklig kompetens. Men för oss och för IDC var det ändå angeläget att installationen gjordes lokalt. Biståndshistorien är full av exempel på tekniska anläggningar som byggts upp av externa konsulter eller volontärer och som sedan inte kunnat underhållas på ett bra sätt. Därför engagerades den installatör, Ambrose Elias, som tidigare hjälpt till med solpanelerna till samlingslokalen. Han åtog sig uppdraget på villkor att han fick betalt också för den tid han behövde för att läsa in sig på bruksanvisningar och de installationsråd som vi förmedlade från SERC i Borlänge. Nu i efterhand kan vi konstatera att det var en

vågad lösning, som glädjande nog visade sig framgångsrik. Ambrose missade i och för sig en del detaljer vid installationen, vilket visade sig när forskare från SERC senare gjorde en genomgång av anläggningen. Men de var inga allvarliga missar och under de sex år som anläggningen nu varit i bruk har den fungerat på ett bra sätt. Men det har inträffat två allvarliga avbrott (först en brand och sedan ett fel som krävde att en central enhet i systemet behövde bytas ut). För att kunna göra de här reparationerna har det varit viktigt att IDC haft tillgång till en ”egen” installatör med tillräcklig kompetens.

På centret finns nu en elcentral med ett rum för dieselgeneratoren och ett ”kon-

Spistillverkning

trollrum” med batterier, omkopplare och mätinstrument. Från elcentralen går ledningar till de tio byggnader på centret – för belysning, datorer, kopiator, snickerimaskiner och symaskiner, kylskåp, mobiladdning, DVD-spelare, teve, m.m.

Hybridssystem av den typ som nu finns på IDC skulle kunna installeras vid många andra centra (med t.ex. skolor, butiker och småindustri) där man saknar elström från det nationella ledningsnätet. SERC har därför fått Sida-finansiering för ett forskningsprojekt inriktat på att följa upp hur IDC:s hybridssystem fungerar för att dra slutsatser om hur den här typen av system ska utformas så kostnadseffektivt som möjligt – anpassat till

de specifika förhållandena på en viss plats. Forskningsprojektet kommer att avrapporteras under 2015.

Sollampor

I Ihushi idag är fotogenlampor det vanligaste sättet att få ljus efter mörkrets inbrott. Men osen från lamporna är hälsovådligt och fotogen är dyrt. Omkring 600 kronor per år får man räkna med i ett vanligt hushåll.

De goda erfarenheterna från IDC:s egen anläggning väckte 2008 frågan om solenergilösningar för belysning i hemmen. Om man kunde ersätta fotogen med sollampor skulle det vara värdefullt både för miljön och för människors hälsa. Men fanns det sollampor med tillräcklig kvalitet för ett överkomligt pris? IDC hade ingen överblick över marknaden och vi sökte därför samarbete med Karagweföreningen (i Falun-Borlänge) och Danderyds församling i syfte att identifiera bra sollampor och importera provexemplar till våra respektive tanzaniska samarbetspartners. Vi sökte också råd från SERC, som rekommenderade en tysk lampa som var framtä-

gen av *Solarprojekt Freilassung* och hade fått bra testvärden i en oberoende utvärdering.

År 2009 importerade vi de tyska lamporna till våra tre samarbetspartners. De blev uppskattade, men de var dyra, cirka 700 kronor per lampa. Även om en sollampa kan användas flera år och då blir ett bra ekonomiskt alternativ jämfört med fotogen, så är det svårt för byborna att klara engångskostnaden för inköpet.

Sedan 2009 har den internationella marknaden för sollampor expanderat snabbt och idag finns ett antal olika fabrikat tillgängliga – av olika kvalitet och i olika prisnivåer. Men hur avgöra vilken lampa som passar när? Det finns en internationell organisation med säte i Nairobi, *Lighting Africa*, som tagit sig an uppgiften att tekniskt utvärdera olika lampor och sprida information om dem genom ett "Standardized Specification Sheet". Deras arbete är värdefullt, men är inte tillräckligt för konsumenter på Tanzanias landsbygd. De behöver också hjälp att analysera tekniska jämförelsedata och ställa i relation till det egna behovet. Ska lampan användas för belysning i ett vardagsrum? I ett kök? Som läslampa till en gymnasieelev?

IDC har på olika sätt försökt bidra med den konsumentupplysning som krävs. Man har skaffat demonstrationsexemplar av olika fabrikat och man har identifierat en bra prisvärd lampa som man importerar från Kenya och säljer i sin butik. Man har också bjudit in till seminarier med de bybor som har sollampor (och andra enkla hemma-solenergisystem) för att både ge råd om skötseln och ta del av deras erfarenheter och förslag.

I februari i år togs ett nytt initiativ då ett erfarenhetsmöte hölls i Moshi med de organisationer som 2009 hjälptes åt att importera sollampor från Tyskland, alltså Karagweföreningens och Danderyds församlings samarbetspartners. Lamporna hade då använts i tre år och batterierna hade försvagats eller tagit helt slut. Därför hjälptes vi åt att importera ersättningsbatterier och i samband med att batterierna skulle fördelas mellan organisationerna, hölls ett möte för att summera erfarenheterna och dra slutsatser.

Emmanuel Buguba lämnar över en Trony solcellslampa.

Vedsnåla spisar

Laga mat är ett måste i alla hushåll. Traditionellt lagar man mat över öppen eld med kastrullen på tre stenar. Det kräver mycket brännved och röken är hälsofarlig. Att andas in rökgasen i samband med matlagning är globalt sett ett mycket stort hälsoproblem. Enligt WHO dör varje år mer än två miljoner av världens kvinnor och barn p.g.a. detta.

Bättre spisar prioriterades tidigt av IDC och 2003 genomfördes en första utbildning för kvinnor i byn, inriktad på tillverkning av flyttbara keramikspisar av en typ som ses på bilden. De här spisarna är praktiska och miljövänliga. Man kan laga maten utomhus och alltså slippa den hälsovådliga röken. Dessutom kan de utformas så att de blir energieffektiva och kräver lite ved, kanske hälften jämfört med tre-stenar-spisen.

En av IDC:s kvinnogrupper har specialiserat sig på spisar. De är nu mycket skickliga att tillverka spisarna som har blivit eftertraktade av hushållen i Ihushi och angränsande byar. Sedan 2003 har gruppen sålt mer än 1.000 spisar. Spisarna bränns i lera och för att de ska bli extra hållbara, blandar man i extrakt från ett gräs, makonda, i leran.

Efterfrågan växer och fler kvinnogrupper har nu fått utbildning i den här tekniken. I de nya kurserna lär man också ut en miljövänlig bränningsteknik. Tidigare brände man spisarna i enkla ugnar med vanlig brännved. Men ved är ju en bristvara och det är miljövänligare att göra bränningen med tröskavfall (t.ex. agnar av ris).

Nationell energipolitik behövs

Vedsnåla spisar av ungefär samma typ som tillverkas i Ihushi finns tillgängliga på de flesta håll i Tanzania. De har betytt mycket för kvinnors hälsa och för att minska behovet av brännved/träkol i enskilda hushåll. Men samtidigt ökar be-

Ihushi Development Centre (IDC)

År 1999 togs initiativet till det som idag är Ihushi Development Centre (IDC). Det har under de här åren utvecklats till ett lärocenter med mottot att "Utbildning är utveckling!" En yrkesskola utgör kärnan, men man har också en förskola, seminarieverksamhet, mikrokrediter, vuxenutbildning till kvinnogrupper, ett hiv/aids-program, m.m. Det finns samlingslokal, datorsal för data-utbildning, snickerverkstad, gästhus och skolkök samt butik och café som mötesplats för byborna.

Centret är elektrifierat med solpaneler och generatorer, det finns regnvattentankar, skolträdgård och grävda dammar för fiskodling och konstbevattning. Idag beskriver IDC sig själva som ett "resurscentrum för hållbar utveckling" och man försöker anlägga ett miljöperspektiv på all verksamhet.

Vänföreningen Ihushi har samarbetat med IDC från starten. Vi fungerar som dialogpartner med grundprincipen att det är IDC som sätter målen och beslutar vad man vill åstadkomma inom en överenskommen budget. Vänföreningen bidrar både med råd för att det ska bli möjligt och med ekonomiskt stöd. Alla investeringar på centret har finansierats av Vänföreningen Ihushi, framför allt med hjälp av Sida-bidrag (genom Forum Syd och Victoriasjöinitiativet).

Mer information på <www.ihushi.org>

folkningen i Tanzania och det innebär att problemen kvarstår.

Situationen i byn Ihushi speglar den nationella bilden. Nästan dubbelt så många människor bor i Ihushi idag jämfört med för 15 år sedan. Varje hushåll använder idag mindre brännved/träkol men den totala förbrukningen har ökat – och därmed fortsätter avskogningen! Det pågår insatser för trädplantering, men totalt sett minskar ändå träden. Tanzania förlorar varje år ca 400.000 hektar skog! En slutsats – både för Ihushis del och Tanzania som helhet – är att det inte är hållbart med fortsatt beroende av brännved/träkol för matlagning.

Vilka är alternativen? På IDC har man undersökt möjligheter med biogas och solspisar, men hittills har man inte identifierat en teknik som både är hanterlig och ekonomiskt möjlig för enskilda hushåll. Det enda möjliga inom överskådlig framtid torde i stället vara elektriska spisar, men då måste ledningsburen elektricitet byggas ut och göras tillgänglig för en majoritet av befolkningen. Sådan utbyggnad pågår också – om än långsamt.

Under några intensiva månader i början av 2013 var en grupp ledningsbyggare i

Ihushi för att sätta upp en ledning genom byn, till närmaste tätort vid Victoriasjön. Byborna gladdes, och antecknade sig på en lista med ansökningar om elinstallation. Men fortfarande har inget hänt...

Även i de områden där man har tillgång till ledningsburen el är det ett problem att elen bara används för teve, radio och mobilladdning – inte för matlagning. Ofta går myndighetspersoner ut och uppmanar folk att sluta med träkol och i stället skaffa elspisar. Det är viktigt, menar man, för att minska luftföroreningar, koldioxidutsläpp och skogsskövling. Men inget händer! Det kan tyckas märkligt, men orsaken är enkel: Elen är mycket dyrare än brännved/träkol! En familj med tre barn behöver varje månad köpa träkol för 25.000–30.000 shilling. Om de istället lagade mat på en elspis, skulle elen kosta ungefär 80.000 shilling. Även om man är miljömedveten, har enskilda familjer inte råd med det! I stället för att försöka förmå folk att sluta använda träkol, måste makthavarna i stället söka lösningar både för att bygga ut elnätet snabbare och sänka elpriserna.

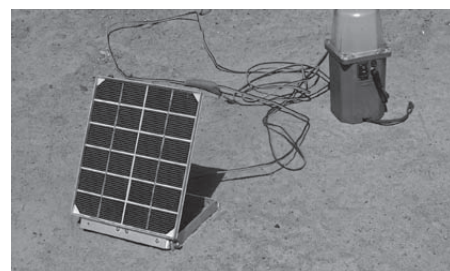
Verkligheten är densamma i Tanzania och i Sverige. Enskilda människor och

små organisationer kan gå före och visa på de möjligheter som finns, men för att åstadkomma avgörande förändringar krävs en miljömedveten nationell energipolitik.

Text och foto: **Lage Bergström** och **Inger Wibergh**

Solpaneler i Ihushi

Tysk sollampa laddas

► Fortsättning från sidan 3

för 90 procent av lånet. Det har nu Sida bistått med. Projektet har kommit igång även om starten fick skjutas till juli på grund av en lång och ymnig regnperiod.

Risker

Sida gjorde inför beslutet 28 februari en noggrann genomgång av de risker som finns, både för den initiala delen och för huvuddelen. Riskerna är inte små, så därför har beslutet kompletterats med en mängd villkor. De sociala riskerna för folk i området där anläggning och odling är belägna har varit livligt debatterade och så även miljöriskerna.

Matsäkerhet

IFC PS5 lägger fast både processen för hur omflyttningen ska gå till och vilken materiell kompensation folk ska få. Det finns en risk för minskad matsäkerhet. Befolkningen i byarna är mycket beroende av den egna odlingen för sin matsäkerhet. Vissa av hushållen vill trots det delta i sockerrörsodlingen eftersom man ser en möjlighet att förbättra sin hushålls-

ekonomi. Risken är att projektet av en eller annan anledning inte kan köpa vad bönderna skördat och att byarnas matförsörjning samtidigt försämras. Till det kommer att de kanske inte kan betala lån de tagit upp. Staten, AfDB och bolaget planerar därför olika aktiviteter för att säkerställa matsäkerheten, bland annat med förbättrade jordbruksmetoder och specifika risprojekt. Målsättningen är att byarna ska kunna producera minst lika mycket mat som de gör idag samtidigt som de odlar sockerrör.

Åtgärder för miljön

Miljöriskerna med huvuddelen av projektet är främst att det påverkar på vattentillgången och att anläggningar och odlingar släpper ut föroreningar. Vattentillgången för såväl företagets eget som andras behov har kartlagts i en studie av *Dar es Salaam University* och *Wami River Basin Office*. Med stöd i studien ska bolaget försöka säkra tillgången genom att styra uttaget och genom att bygga en reservoar.

Utsläppen från verksamheten kommer både från produktionen (punktutsläpp)

och från odlingarna (diffusa utsläpp). För punktutsläppen planerar bolaget avloppsrening och åtgärder för återanvändning av näringsämnena i avloppsvattnet för gödning. De diffusa utsläppen är svårare att hantera. Ett förslag är att gå över till organisk odling baserat på ett sätt att odla som tillämpas av *Balbo Group* i Brasilien. Frågan är emellertid ännu inte löst.

Projektets påverkan på den biologiska mångfalden i området bedöms som svag. Området är redan så förstört att BEE snarare funderar på att återbeskoga delar när huvuddelen av projektet kommer igång. På medellång och lång sikt medför klimatförändringarna betydligt större risk. BEE har ännu ingen plan för hur man långsiktigt ska möta dem. Det kommer att behandlas inför Sidas beslut om huvuddelen av projektet.

Beredningen av projektets huvuddel fortsätter. I det ingår att följa utvecklingen av den initiala delen. Sida planerar ett besök i november. Samtidigt är AfDB där.

Red/FST

Det nya svarta guldet

Om villkoren för det afrikanska jordbruket

I snart ett år har jag på olika sätt verkat för att sprida innehållet i Bjerströms bok, för att den är så lärorik och ger så många ljusa bilder av Afrikas utveckling både under de senaste 10 åren och framåt i tiden. Det finns idag anledning för alla Afrika-vänner att vara hoppfulla om framtiden. Utvecklingen går oerhört fort inom vissa områden. Men det finns även stor risk för en nykolonisering, inte minst inom jordbruket.

Att lyckas med tropiskt jordbruk är en konst, som kräver stor kunskap, lång erfarenhet och inte minst tålamod. Jordlagret är tunt och torkar därför lätt ut, särskilt som solen är brännande och de helt nödvändiga regnen inte så sällan uteblir. Ändå är det så att det i framtiden kan hänga på Afrika att försörja jordens växande befolkning med mat, eftersom kontinenten rymmer hela 60 % av de sista outnyttjade jordbruksmarkerna på vår planet. Frågan är bara, om denna enorma rikedom kommer fattiga afrikaner tillgodo. Den globala kampen om herraväldet över den brukbara jorden har börjat. Stora arealer har redan sålts till utländska kapitalister, med syfte att försörja den egna befolkningen och ren spekulation. Andra jordområden har hyrts ut – på 99-årskontrakt!

Omstrukturering nödvändig

I bästa fall kan de utländska jordbruksföretagen fungera som motorer för en positiv utveckling för afrikanerna t.ex. genom att lära ut effektiva nya tekniker och tvinga fram nödvändig infrastruktur t.ex. bättre vägar.

I sämsta fall förlorar afrikanerna kontrollen över stora arealer brukbar mark och får själva problem med försörjningen.

Idag lever sextio miljoner afrikaner av småjordbruk och svarar för 80 % av all matproduktion. Men ett sådant system är inte längre hållbart. Det är nu helt nödvändigt att övergå till mer högproduktiva lösningar genom ny teknik t.ex. vad gäller bevattning och gödning.

Brasilien förebild

En förebild är Brasilien, som lyckats mycket bra på hemmaplan och nu verkar på plats i många afrikanska länder genom sitt statsägda jordbruksinstitut Embrapa. De samarbetar med 25 länders regeringar, för att öka kunskapen om hur man förädlar och utvecklar produktionen av vik-

tiga stapelvaror som cassava, frukt och grönsaker.

Jordbruksproduktionen i de 17 rikaste länderna i Afrika har vuxit med 3,5 % per år de senaste 20 åren. Den har alltså fördubblats sedan 1988 genom bl.a. avregleringar, konstgödsel och nya genetiska varianter av grödor.

Flera afrikanska ledare har själva tagit upp kampen mot hungern. Ett exempel är Angolas president Dos Santos. Landet har sedan 1990 minskat undernäringen hos befolkningen från 64 till 27 %, vilket överträffar FN:s Millenniemål om en halvering till 2015.

Jordbruk och industri samverkar

Jordbruket kommer de närmaste decennierna förbli fundamentet för Afrikas tillväxt och industrialisering. Utvecklingen i Kina, Indien och Brasilien visar också, att ingen industrialisering sker utan samtidig utveckling av jordbruket. Men i Afrika saknas fortfarande mycket av de satsningar jordbruket kräver för att blomstra. Enligt Harvardprofessorn Calestous Juma har den totala globala jordbruksproduktionen ökat med 145 % de senaste fyrtio åren, medan den totala afrikanska produktionen sjunkit med 10 %.

I fattiga Malawi hände något av ett mirakel på bara fem år från 2006–2011. Då fick alla småbrukare utsäde och handelsgödsel kraftigt subventionerade av reger-

ingen och skördarna tiofaldigades! Men Världsbanken ansåg att man satte marknadskrafterna ur spel och projektet avslutades. Därefter gick det hastigt bakåt igen. Befolkningen lider återigen av matbrist och inget kan exporteras.

I Tanzania har Sverige plöjt ner massor av bistånd under lång tid. Ändå står jordbruket och stampar. Varför? Det kommersiella jordbruket har inte kommit igång. Tre av fyra invånare lever av jordbruk, men av alla majsodlare säljer bara en tredjedel vidare till marknader. Detta beror bl.a. på att vägarna är så dåliga och att marknaderna ligger för långt bort. Ett annat hinder är moms på jordbruksvaror.

Ett positivt exempel är *AZAM Food Industries* i Dar es Salaam, som tillverkar fruktjuice. Två tusen småjordbruk har av dem fått fasta leverantörskontrakt och kan därmed både planera framåt och investera för ökad produktion.

På många platser i Afrika har det visat sig att jordbrukare, som fått utbildning och tillgång till modern forskning om tropiskt jordbruk på egen hand kan öka sina skördar. Det handlar om sådant som effektiva odlingsmetoder, användning av inhemska motståndskraftiga sädeslag och anläggning av komposter. Då kan de producera tillräckligt för egna behov och tjäna pengar på att sälja ett överskott vidare, så att de kan investera t.ex. i en traktor och utöka sina arealer.

Landgrabbing

Men efter den globala matkrisen 2008 har privata riskkapitalbolag i Europa och USA köpt eller hyrt afrikansk mark och även regeringarna i Saudiarabien, Sydkorea, Kina och Indien investerar miljarder i Afrika. Första halvåret 2009 såldes eller uthyrdes en yta större än halva Europas jordbruksmark!

De tre främsta drivkrafterna för dessa investerare är: 1. Växande oro i världen för matförsörjningen. 2. Möjlighet till spekulation på börserna i New York och London. 3. Växande marknad för biobränslen.

Marken som säljs eller hyrs ut är sällan tom. Där finns byar bebodda av människor, som kanske odlat marken i århundraden, men oftast saknar ägardokument. De körs iväg från sin kanske enda för-

sörjning, marken inhägnas, utrustning och personal flygs in och skördarna fraktas sedan utomlands. Det blir inte alltid som de afrikanska regeringarna hoppats: fler jobb till afrikaner, ökade skatteintäkter och ett ekonomiskt uppsving för hela trakten.

Den prisbelönta miljöjournalisten Fred Pearce tror att "landgrabbing" kommer att bli en större ödesfråga för vår planet än klimatfrågan.

Tanzanias markminister Anna Tibajuka har insett riskerna med att låta utländska jordbruksföretag ta över stora arealer mark. Hon försöker därför nu få igenom en lag, som begränsar storleken på uthyrda och sålda arealer.

På många ställen blossar svåra markkonflikter upp mellan regeringar och jordbrukare. På Madagaskar uppstod blodiga kravaller och presidenten störtades, då det blev känt, att han lovat bort hälften av all odlingsmark till Sydkorea för 99 år framåt. Möjligen berodde den överraskande starka reaktionen på att befolkningen har en mycket stark koppling till sina risfält, där även förfäderna vilar i små vita hus.

I Etiopien har regeringen hyrt ut mark till över 800 utländska företag. I området Gambella har Saudiarabien satsat 100 miljoner dollar för att odla spannmål till sitt folk. Under samma tid har FN lagt ut lika mycket pengar på nödhjälp till den hungrande befolkningen i andra delar av landet. Totalt vräkte regeringen sex hundra bönder, utan att ge dem tillgång till ny mark. De var rättslösa, eftersom de inte kunde bevisa att de arrenderat marken i generationer.

Ett vidsträckt område i Etiopien har leasats av Italien på nittionio år. Det är inhägnat med taggråd. Där ska odlas snittblommor för export till Europa.

Nu har Sida byggt upp ett lantmätariväsende i Amhararegionen. Totalt har man mätt upp sjutton miljoner jordbruksfastigheter. Alla dessa har fått en grön liten bok, som är ett bevis på att de råder över marken. I Etiopien är all mark statlig, men med en sådan lagfart bestämmer bönderna över marken de odlar och kan alltså säga nej till utländska investerare. Detta har resulterat i att lantbrukarna nu tar större ansvar för markerna, att de

Oljans pris

Den 30 oktober hade FUF, Föreningen för utvecklingsfrågor, bjudit in Bengt G Nilsson att presentera sin senaste bok, *Oljans pris*, i FUF:s udda lokal i ett gårdshus i Vasastaden i Stockholm. Drygt 30 personer deltog, i en distinkt uppdelad publik av unga kvinnor och pensionerade män.

Nilsson är journalist med Afrika som specialitet. På 80- och 90-talet var han utrikeskorrespondent för Sveriges television, han har gjort flera Uppdrag granskning för teve och skrivit fler böcker. Numera är han frilansare.

Ur hans egen presentation: "Oljans pris berättar om oljerevolutionen i fem länder Östafrika. Men den handlar också om det globala spelet om världsherravälde, där Kina håller på att etablera sig som ny supermakt.

Oljan har en central roll i det dramat. Under 2013 reste jag i Östafrika för att samla material till boken. Jag besökte oljebolagen ute i vildmarken. Jag for till den etiopiska Ogadenöknen och träffade människor som var lika hoppfulla som skeptiska. Jag mötte fattiga bönder i Uganda som måste flytta för att ge plats åt ett oljeraffinaderi. Jag samtalade med människor i Kenya som vill tro på oljans välsignande effekt, men inte riktigt vågar. Jag såg våldet i Sydsudan.

Boken handlar om dem som lever i en brytningstid. De, vars liv kan komma att förändras mycket snart. Bönder, fiskare, muslimska imamer, byäldsten och politiker. Jag har träffat dem alla."

investerar i dem och därmed har också skördarna ökat.

Världsbanken har utformat riktlinjer för etiska landinvesteringar och även riktat kritik direkt till den etiopiska regeringen för att driva iväg fattiga småbrukare, men det är tveksamt om detta kommer att hejda verksamheten. Premiärministern framhåller, att målet är att skapa större byar, för att lättare kunna förse människor med el och annan samhällsservice.

Kerstin Eriksson

Ett koncentrat av kapitlet om jordbruk, sid. 300–323, ur Erika Bjerströms bok "Det nya Afrika". Se Habari nr 3/2014.

Som frilansare med journalistbakgrund har jag förståelse för att man måste vara säljande men jag störcdes av hans säljande framförande och framhävande av sig själv i boken.

Jag var där främst för att ta del av vad han skrivit om utvecklingen i Tanzania där man nu börjar exploatera stora gasfyndigheter och prospekterar efter olja. Tyvärr behandlas inte alls Tanzania.

Med Östafrika menar man vanligtvis Tanzania, Kenya, Uganda, Rwanda och Burundi. De länder Nilsson behandlar burkar man räkna in i det betydligt större "Östra Afrika"

Bortsett från det så har han under snart 40 år följt utvecklingen och samlat på sig mycket kunskap om främst Kenya, Sudan och Etiopien och om oljeprospektering. Bl.a. om Lundinföretagens agerande. Han varnar för att mycket som framförts i debatten är mycket vinklat och att väldigt få känner till förhållandena på plats.

Han skriver rappt och lättflytande och man får lära sig mycket om en bransch där det rör sig om mycket stora pengar och hemlighetsmakeri.

En av Nilsson bästa kontakter, Keith Hill, vd i African Oil säger "Oljan är en välsignelse. Dåliga regeringar kan göra den till en förbannelse".

Lars Asker

Oljans pris

Bengt G Nilsson

Ethno Press förlag

ISBN 978-91-637-4556-0

Norsk oljeeventyr i Afrika

Den 2 november arrangerade Fellesrådet for Afrika och Forlaget Manifest ett seminarium i Oslo där filmen "The Norwegian Dilemma" om norska oljeintressen i Angola visades. Det är mycket stora penningbelopp det rör sig om när det gäller olja. Statoil betalar mer i skatt och avgifter till Angola än hela det norska biståndet till Tanzania. I Tanzania är bolaget i färd med att göra sin största investering någonsin utanför Norge.

Talare var historieprofessor Tore Linné-Eriksen och Maren Sæbø, redaktör för Verdensmagasinet. Sæbø är aktuell med en bok om norska oljebolag i Afrika.

Med Ngũgĩ wa Thiong'o som vägvisare sedan 1985

Tre nya Ngũgĩ-översättningar

Den 20 augusti läste jag som vanligt DN till morgonkaffet, men den dagen började plötsligt den afrikanska delen av mitt hjärta slå extraslag. Det var då mina ögon plötsligt mötte Ngũgĩs leende ansikte på sidan åtta i Kulturdelen. Förlaget Modernista hade gett ut hela tre böcker i ny svensk översättning av min högt älskade kenyanske författare! Böckerna var "Floden mellan bergen" (1965) om det koloniserade gikuyufolket, "Om icke vetekornet" (1967) om frihetskampen och "Djävulen på korset" (1980), en originell roman, som i sin stil närmar sig den muntliga litteraturen. Den skrevs 1977–78 i fängelset Kamiti på modersmålet gikuyu på toalettpapper. Boken tillägnade han alla kenyaner, som bekämpar den nykoloniala imperialismen. Senare över-satte han den själv till engelska.

Första resan till Kenya – Kvinnokonferensen i juli 1985

Livets oberäknliga vindar förde mig till Kenya första gången 1985, då jag deltog i NGO-delen av den tredje internationella kvinnokonferensen, som FN höll i Nairobi. Kanske kan man påstå att det främst var den globala feministiska stormen, som gjorde att jag hamnade där under en månad sommaren 1985. Men jag var heller ingalunda okunnig vad gällde Afrikas politiska situation. Jag hade länge varit aktiv medlem i Afrikagrupperna och följt vad som hände i Sydafrika och hade även deltagit i universitetskurser om den europeiska imperialismen och dess följder.

Jag ingick i en stor grupp svenska kvinnor, som genom Svenska FN-förbundet gediget förberett sig i nästan fem år, för att på Nairobis Universitet kunna hålla seminarier, som skulle informera resten av världens kvinnor, hur det var att leva och arbeta som kvinna i Sverige.

Det blev en väldigt spännande och lärorik månad, personligt, politiskt och förstås feministiskt. Jag mötte många kända kvinnoförebilder på nära håll. Jag har fortfarande livliga minnesbilder av Angela Davis, Betty Friedan och Nawal El Saadawi m.fl. Men de flesta jag mötte var högst ordinära kenyanska kvinnor

i olika åldrar och ur alla samhällsskikt. Jag och en annan svenska bodde hos en äldre mycket kraftfull kenyansk kvinna, som hette Augusta. Henne hade jag träffat redan 1980 på kvinnokonferensen i Köpenhamn och vi hade hållit brevkontakt sedan dess.

Jag börjar utforska Kenya med hjälp av människor och böcker

Ganska snart bestämde jag mig för att utforska just den kenyanska verkligheten och gick därför på så många som möjligt av de seminarier och möten, som leddes av kenyanska kvinnor. Det gjorde att jag fick många fantastiska vänner bland s.k. vanligt folk i Nairobi trakten. Efter någon vecka kände jag, att en månad inte skulle räcka för att lära känna Kenya. Jag började planera att återvända för en längre tid, så snart det gick att ordna.

Augusta är gikuyu och hon gav mig Kenyattas gamla doktorsavhandling i antropologi "*Facing Mount Kenya*" (1938) för att lära mig om gikuyu-stammens seder och trosföreställningar. Jag började springa i bokhandlar och samla på mig böcker ur Heinemanns *African writers series*, som grundats av Chinua Achebe, bl.a. en hel hög Ngũgĩ-böcker. En av dem var "*Detained—a writer's prison diary*" (1981), som jag slukade och diskuterade med både svenskar och kenyaner. Vad var det för regim, som stormade in mitt i natten i en medborgares hem och brutalt förde bort en omtyckt litteraturprofessor och familjefar inför hans gravida fru och alla barnen? Så såg mitt första möte med Ngũgĩ och den kenyanska regimen ut. En förvirrande upplevelse, då jag samtidigt befann mig i landet som officiell gäst. Upplevelsen färgades också av att NGO-

delen av kvinnokonferensen hölls på det universitet, där Ngũgĩ arbetat som lärare och innehaft en professur i litteratur, innan han 1977 internerades i ett år utan rättgång, miste sitt jobb och kort därefter fick gå i landsflykt som så många andra.

Orsaken till interneringen var att Ngũgĩ varit medförfattare till ett slags folkopera på sitt modersmål gikuyu, "*Jag gifter mig när jag vill*", som handlade om ojämlikhet och utsugning och manade folket till kamp mot orättvisorna. Pjäsen hade skapats och uppfördes av en amatördeatergrupp från hans hemby Kamiriithu utanför Nairobi hösten 1977. Det var en stor och omskriven händelse, eftersom det var den första pjäsen i det fria Kenya på ett inhemskt nationalspråk. För allra första gången nådde Ngũgĩ ut till fattiga kenyaner, men hans och bybornas aktiviteter sågs som ett hot mot makt-havarna, som efter en tid förbjöd pjäsen och fängslade Ngũgĩ.

En av Ngũgĩs studenter – svenskan Ingrid Björkman – och hennes fältarbete

En av Ngũgĩs entusiastiska litteraturstudenter vid universitetet i Nairobi var i slutet av 60-talet svenskan Ingrid Björkman. År 1988 gav hon ut en kulturvetskaplig avhandling med namnet "*De oländas kunskap – Kulturkamp, teater och kreativitet i Kenya*".

Hon berättar att hon våren 1978 blev bestört, då hon läste i svenska tidningar att Ngũgĩ, som tio år tidigare varit hennes lärare, hade fängslats. Hon var väl förtrogen med hans åsikt att en afrikansk författare borde ha som en av sina huvuduppgifter att befria sina landsmän från det förakt för sig själva och sin kultur, som västerländska kolonisationsystematiskt inympat hos dem. I den uppgiften ingick att uppmuntra tänkande, talande och skrivande på egna modersmålet, eftersom språket styr tanken enligt modern lingvistik. I Kenya talas ett 40-tal inhemska språk.

Då hon 1981 fick veta, att Ngũgĩ höll på med sitt andra kenyanskspråkiga sångdrama, "*Sjung för mig, mor*", beslöt hon

sig för att fara till Kenya och följa händelserna på plats. Hon planerade ett fältarbete till sommaren 1982. I mars läste hon i svenska tidningar att den nya pjäsen inte fått speltillstånd, vilket ansågs konstigt, då den handlade om 20- och 30-talets händelser, inte som den första pjäsen om den aktuella situationen.

Hon blev chockad över hur Kenya förändrats, när hon kom dit 10 juni 1982. Det råkade dessutom vara just den dag, då KANU (Kenya African National Union) blev enda tillåtna parti. Ingen i Nairobi vil-

le prata om detta, men tidningarna var fulla av referat av politiska anförenden. I landet rådde enligt henne "en kultur av tystnad och skräck". Prefekten

för litteraturinstitutionen, som också var den nya pjäsens regissör och lovat hjälpa Ingrid, gick inte att få tag på. Senare fick hon veta att han flytt utomlands. Regeringen gick särskilt hårt åt universitetslärarna, som ansågs "förgifta ungdomens sinnen".

I den pressade politiska situationen börjar hon göra riskfyllda bandinspelningar av intervjuer och repetitioner, för att senare vetenskapligt kunna analysera händelserna runt Ngũgĩs nya sångdrama "*Sjung för mig, mor*". Det repeterades då av byborna i Ngũgĩs hemby Kamiriithu.

Hon hade från början tänkt fältarbete kring den första pjäsen "*Jag gifter mig när jag vill*", men de få modiga intervjupersonerna hon hittade ville mycket hellre tala om "*Sjung för mig, mor*", som var ett all-kenyansk projekt innehållande många språk och kulturyttringar. Det var uppenbart att det nya sångdramat varit en överväldigande upplevelse för både publik och deltagare.

I sin strävan att bevara den muntliga inhemska traditionen hade Ngũgĩ under sina resor samlat mängder av material från olika kenyanska kulturer: dans, sång, musik, mim, riter, ordspråk och sagor. Detta material användes i projektet. Redan i mitten av 70-talet hade Kamiriithuborna på eget initiativ och för egna medel byggt ett centrum för inhemska kultur i sin by. Där höll de alfabetiseringskurser för vuxna och spelade tra-

ditionell teater på sitt eget språk. Och det var där sångdramat skapats.

Det var meningen att premiären av sångdramat skulle ske på självaste Nationalteatern, men i stället förbjöd myndigheterna alla vidare teateraktiviteter i byn och hela kulturcentret raserades av beväpnad polis.

Ngũgĩ hade förstas också planerat samarbeta med Ingrid, men uppgavs befinna sig tillfälligt i London. Det blev en mycket lång tillfällighet. Han hotades återigen av fängelse, om han kom hem och var tvungen att stanna.

Jag flyttar till Kenya i augusti 1987 – fem år senare

Då jag tagit tjänstledigt från skolpsykologjobbet, avvecklat mina politiska och andra åtaganden och hyrt ut min lägenhet flyttade jag hösten 1987 till Kenya, där jag planerade att bo i ett år. Jag var starkt inspirerad av alla flyktingar från hela världen, som jag mötte i mitt arbete och såg det som en lämplig fortbildning att själv utsätta mig för den tuffa limbosituation, som flyktingarna måste ta itu med. Det är inte lätt, att klara av nya konstiga språk, främmande kulturer, ovant klimat o.s.v. Nu skulle jag få prova detta själv – att ta mig fram av egen kraft långt borta i världen nästan helt utan kontakter.

Några kontakter och två uppdrag

Nåja, några kontakter hade jag redan. Det var en snackig taxichaufför och lokalpolitiker från Kiambu, som hälsat på mig en månad sommaren innan. Jag hade träffat hans familj och många av hans vänner. Han lovade ordna någonstans för mig att bo till att börja med. Sen var det gamla Augusta, som jag känt länge vid det här laget. Kanske skulle hon hjälpa mig om det behövdes?

I bagaget hade jag också två intressanta uppdrag. En kvinnlig lärare vid Nairobis universitet ville att jag skulle undervisa hennes studenter i socialt arbete som det bedrevs i Sverige. Och av Amnesty i London hade jag fått i uppdrag att besöka tre politiska fångar i ett fängelse, där tortyr regelmässigt förekom.

Jag anade ännu inte, att båda uppdragen skulle visa sig omöjliga att genomföra. President Moi stängde under mitt år i Kenya universitetet två gånger. Den lärare jag haft kontakt med hade blivit tvungen att lämna landet. Svenska Amnesty hade gjort något, som retat presidenten så mycket, att mina kenyanska vänner starkt avrådde mig från att ens närma mig det

där fängelset. Jag skulle nog inte torteras, trodde de, men absolut kastas ut ur landet direkt. Och det ville jag väl inte nu när jag just hade kommit?

Så lärde jag känna Kenya

Det var bara att skippa uppdragen och sätta igång med att leva mitt kenyanska liv. Jag läste massor av böcker, träffade människor i olika samhällsklasser och bodde på en mängd ställen mest i Nairobiakten, men också nära Mount Kenya och i Mombasas kusttrakter.

Här är några exempel på boende: Först i eget rum i modernt hus i en förort hos en släkting till taxikillen. Sen hos hans familj och släktingar i Kiambu i enkelt boende bland barn, höns och kor – med kollektivt utedass och hämtning av vatten i dunkar och matlagning i litet kökshus. Därefter hos hans svärmor, som hyrde ut små cementrum en bit från den stora marknaden Kawangware nära Ngong Hills – med otroligt kollektivt utedass, vatten för alla i en enda kran, eget fotogenkök i rummet. Hos medelklasskontakt från kvinnokonferensen i en tjänarbostad hörande till tjusigt stort hus med trädgård – egen vattenkran, dusch och vattentoa och matlagning på eget fotogenkök i rummet. I dålig hydda på savannen med jordgolv och "toalett" under ett stort träd och vatten från en bevattningsränna. I ett traditionellt tredelat hus i en by nära Mount Kenya – jordgolv, vatten från rännor och olika floder, gemensam toa för många. På enkelt hotell i Malindi med kollektiv toa och dusch.

Under tiden strävade jag efter att leva med människorna på den plats där jag för tillfället bodde och ta del av deras vardag med glädjeämnen och bekymmer och förstas deras högtider och fester. Jag färdades i proppfulla bussar och matatus, (minibussar som i Tanzania kallas daladala) handlade på lokala marknader, lagade mat på mitt gröna lilla fotogenkök, åt hos olika familjer eller ibland på någon folklik restaurang. På kvällarna satt jag ofta tillsammans med folk vid en eld och pratade. Jag besökte skolklasser, som fick fråga ut mig om Sverige, följde med folk

till doktorn, lekte med barnen, lärde mig deras sånger och lärde ut mina.

Hur klarade jag som bortskämd svensk allt detta? Jo, jag kunde redan det där enkla, ganska slitsamma livet, uppvuxen i krigstid som arbetarbarn i Sverige: hämta vatten, hugga ved, få den att brinna, sätta potatis, skörda grönsaker, tvätta kläder för hand, rensa fisk, slakta höns, tvätta mig själv i handfat, sköta fotogenlampor m.m. Det jag inte kunde var att sköta ett jordgolv i tropiskt klimat. Men det lärde jag mig snart och var stolt över det.

Ngũgĩ har fungerat som min intellektuella mentor

Om min bakgrund underlättade för mig vad gäller det praktiskt/materiella så hjälpte Ngũgĩ mig att överleva mentalt, politiskt och moraliskt. Han skildrar det enkla livet så levande och sant, att det går att ta sig fram med böckerna som karta. Jag kände från början, att vi har väldigt mycket gemensamt i vår syn på människan, samhället och de intellektuellas ansvar. Vi är också lika gamla.

Idéhistorikern Mikaela Lundberg skriver i sitt förord till *"Floden mellan bergen"* att Ngũgĩ inte bara är en pedagogisk och politisk författare, utan i högsta grad en filosofisk. Då han nyligen fick utmärkelsen *The Nicolás Guillén Lifetime Achievement Award* lyftes fram, att hans arbete haft global betydelse och att han bidragit till litteraturteori, filosofisk litteratur, afrikanska litteraturstudier, postkolonial kritik och kampen för människovärde. En kunskap jag haft särskilt stor glädje av är Ngũgĩs språkpolitik som han beskriver den i *"Decolonising the Mind. The Politics of Language in African Literature"* (1986), att ingen kan tänka självständigt på sina kolonisatörers språk. Det var bl.a. därför han ville sluta skriva på engelska. Den kunskapen använde jag t.ex. i arbetet med immigranter i Sverige.

Några avslutande ord:

Maria Schottenius avslutar sin anmälan av de tre nya böckerna (DN 20/8) med orden: *Ngũgĩ wa Thiong'o har med textens hjälp givit glödande liv åt en tid och en plats så att man ett halvt sekel senare, i en annan del av världen, får vara med.*

Ja, det känns stort, att jag för min del fått vara med på denna plats så länge som 30 år i Ngũgĩs lärda och inspirerande sällskap. Nu ska jag läsa hans senaste böcker, de självbiografiska *"Drömmar i krigets skugga: minnen från en barn-*

sid 22—Habari 4/2014

Tanzaniadag

Tanzaniska riksförbundet, en paraplyorganisation för tanzaniska föreningar i Sverige arrangerade en Tanzaniadag den 27 augusti på Bergshamraskolan i Solna.

Nya ambassadören Dora Msechu med två målningar av Kennedy Mmbando.

Huvudanledningen var att välkomna Tanzanias nya ambassadör i Sverige, de Nordiska länderna och Baltikum, Dora Msechu.

Efter sedvanliga många och lång tal serverades mat och dryck i rikliga mängder. Det var första gången en ny ambassadör mottagits på detta sett och intresset var stort. Skolans aula rymmer cirka 150 personer och efterhand fylldes det på i foajén och matsalen så det kanske var det dubbla antalet när talen var klara. Företrädare för olika grupper av tanzanier i Sverige presenterade sig och framförde sina förväntningar.

Mma Dora som hon gärna kallar sig gav ett gott intryck och vill arbeta med öppna dörrar. Kollegor från ambassaderna i Paris och London gav goda vitsord. Hon hade redan fått Habari nr 3 och med intresse sett inbjudan till nätverksseminariet med Stig Holmqvist som hon känner.

Habari och seminarieinbjudan fanns med på ett bord med Tanzaniainformation.

Den nye ordföranden i Tanzaniernas riksförbund Bw Tengo Kilumanga (som anmält sig till seminariet och vill ha samarbete med Svetan) presenterade Birgitta Hellström, Monica Johansson och mig som företrädare för Svetan för Mma Dora.

Mma Dora fick två presenter: Av Imma Andersson fick hon parlören *Swahili för svenskar* och av en, för mig okänd, konstnär två oljemålningar. Han heter Kennedy Mmbando och var ledsen för att han missade Sten Löfgren som varit tvungen att lämna tidigt. Kennedy känner nämligen Sten från sin tid på skulptörskolan i Bagamoyo. Han har studerat konst bl.a. i Ryssland och Örebro. Han drömmer om att öppna en konstskola i Moshi.

Text och foto: **L Asker**

dom" (2012) och *"In the house of the interpreter"* (2013). Det ser jag verkligen fram emot.

Kerstin Eriksson

Ny antirasistisk bok!

"Rasismen i Sverige – Nyckeltexter 2010–2014" heter en ny bok från Natur & Kultur. Den innehåller texter av 37 kända och okända författare, som kom-

menterar sex aktuella ämnen, som också är kapitelrubriker: SD i riksdagen, Utøya, Reva, Rassterotyper, Antiziganismen, Protesterna.

Redaktörer för antologin är Lawen Mohtadi och Devrim Mavi.

Jag rekommenderar varmt denna bok, som är en mycket bra julkupp till alla generationer, för att kunna rusta sig med handfasta kunskaper för att bättre kunna förstå samtiden.

Kerstin Eriksson

Swahiliförsamlingen hyllar och sörjer Kristina Molin

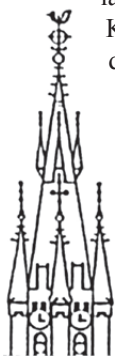
Söndagen den 21 oktober var det en speciell dag i Clarakyrkans swahiliförsamling.

Kristina Molin som varit söndags-skolelärare i snart 20 år fyllde sjuttio år. Tyvärr var hon för sjuk för att själv kunna vara med som planerat. Släkt och vänner utanför swahiliförsamlingen deltog. Margareta Halldorf, Kristinas vän sedan de tillsammans studerade swahili inför missionsuppdrag i Kongo och Burundi,

läste upp en hälsning från Kristina på swahili som tolkades av Andreas Holmberg.

Som vanligt hade församlingsmedlemmar hjälpts åt att laga mat och Kristinas släktingar stod för tårter.

En dryg vecka senare somnade Kristina lugnt in efter

S:TA CLARA

att länge ha kämpat mot cancer. Kristina var språkbegåvad och en duktig tolk på flera språk. Hon tolkade regelbundet i Filadelfiakyrkan trots svår muskelsmärk och de senaste åren även försvagad av cancer.

Hon var även en av grundarna av stödföreningen för Anna Lindh förskolan i Kampi ya Moto i Kenya.

Andreas Holmberg ledde för första gången gudstjänsten. Som tonåring bodde han med sina föräldrar på Makumira prästseminarium och har senare verkat som missionär i Kidugala i södra högländerna och på bibelskolan i Mwika på Kilimanjaro. Sedan 2012 arbetar han som stiftsadjunkt på Stockholms stiftskansli och har lovat leda swahiligudstjänsterna några gånger per termin.

Sedan grundarna Overa och Carl-Erik Sahlberg pensionerades och flyttade till Tanzania har swahiliförsamlingen saknat präst. Predikanter är inget större problem att få, men för dop, vigsel, nattvard m.m. behövs en utbildad präst och inte minst för att få stadga och kontinuitet i verksamheten.

Pensionerade missionären *Ingemar Holmqvist* från Uppsala bistår en gång

i månaden och vid behov av officiant. Även han med fru var med den 21 september och berättade att just då var Overa och Carl-Erik i Mtwara och undervisade i Ingemars gamla missionsfält som förra året blev eget stift i den Lutherska kyrkan.

Den här dagen var också den alldeles nytilträdde Tanzanias ambassadör *Dora Msechu* med på gudstjänsten och välkommandes med en "pambio", en livlig sång med handklappning.

Dodomagäster i Clarakyrkan

Den 5 oktober gästades swahiliförsamlingen av *Ulf Ekängen*, EFS missionär i Dodoma, och *Judith Wilbard Sumbe* som arbetar med att utbilda söndagsskoleledare inom Lutherska kyrkan i Dodoma stift. Judit kommer från Marangu och känner Overa Sahlberg som initierade swahiliförsamlingen i Stockholm.

Ulf Ekängen och dagens predikant Judith Sumba sjunger för swahiliförsamlingen.

Foto: L. Asker

Ulf kom ursprungligen till Tanzanias södra högländer som lärare för missionsbarn på rekommendation av Ingemar Holmqvist. Ingemar leder ofta swahiligudstjänsterna sedan Sahlbergs flyttat till Marangu.

Ulf engagerade sig i kyrkans ungdomsarbete och har nu i många år varit stationerad i Dodoma där han främst arbetar bland masai. Själv har han ett tjugotal fosterbarn, många av dem handikappade på olika sätt, som han ser till att de får en ordentlig utbildning. Med på besöket i Stockholm var också EFS:s missionsföreståndare *Stefan Holmström*.

Dagen efter talade Ulf om barns rättigheter i Tanzania på EFS:s kansli i Uppsala.

Elefantforskning i Malagarasi

I P1:s *Naturmorgon* den 1 november sändes ett inslag om elefanter i Malagarasi i västra Tanzania.

Sara Cousins är professor och forskare på Stockholms universitet. Vid sidan av sitt ordinarie arbete är hon involverad i ett spännande projekt. Det är ett mycket avlägset område med mycket få och dåliga vägar, dessutom finns det gott om tsetseflugor. Om dessa elefanter vet man ganska lite. På grund av tjuvjakt är elefanterna nattaktiva och håller till i snåriga miomboskogar under torrperioden och är svåra att hitta. Under regnperioden är stora områden översvämmade och då är elefanterna aktiva på dagen och utspridda i öppna områden.

För två år sedan var Sara Cousins med om att förse sex elefanter med spårsändare. Nu är det dags att tas bort sändarna. Men innan dess måste de enorma djuren hittas – och sövas!

Tanzania Horticultural Ass.

The Tanzania Horticultural Association (TAHA) bildades 2004 och har vuxit mycket snabbt. Föreningen samlar både storskaliga odlare och småbönder och har mycket framgångsrikt ökat Tanzanias export av trädgårdsprodukter.

De kommer att medverka i East African Forum för att främja export till Sverige den 27–28 november i Stockholm. Ett arrangemang av de Östafrikanska ambassaderna och SWECC, *Swedish East African Chamber of Commerce*.

<http://www.tanzaniahorticulture.com/>

Kunskapskanalen

I SVT:s *Kunskapskanalen* visas ibland filmer från Tanzania. Den 19 september ovanligt nog en ny fransk film om lejon i

och utanför nationalparken Tarangire och konflikterna med människorna som bor där. "Lejon som grannar".

Afrikaspaning på bokmässan i Göteborg

2010 års genombrott för afrikansk litteratur på mässan kom av sig.

Få afrikanska författare på bokmässan i år – men de som kom var värda en mäs!

Sedan bokmässan 2010 hade afrikatema är vi många som fått intresse för afrikanska författare. Jag begav mig dit på jakt efter afrikanska röster och blev beklämd när jag såg det officiella mässprogrammet – i år var Desmond Tutu och Yaba Badoe de enda afrikanerna i det officiella programmet!

Men det finns också fler scener och montrar. På *Internationella torget* deltog en rad olika organisationer med afrikansk anknytning, både med program och försäljning, däribland Svensk-tanzanska föreningen. Svenska kyrkan har en egen scen – *Se människan* – där Desmond Tutu också framträdde. Några förlag har också internationell inriktning.

Föreningen *Afrikansk Litteratur* sätter fokus på kvinnliga afrikanska författare. I år samarbetade FAL med Tranans förlag och Afrikagrupperna för att bjuda in **Yaba Badoe** – hennes debutroman *True Murder* kom ut i höst på svenska. Tranan har en stor utgivning av afrikanska författare.

Yaba Badoe är född i Ghana men gick på internatskola i England precis som Ajuba, huvudpersonen i *True Murder*. En kuslig psykologisk skildring om familjer i sönderfall skildrad genom en ung afrikansk flickas ögon där den vita familjen är den exotiska.

Yaba är samtidigt filmare och i somras blev första delen i en dokumentär om kvinnliga afrikanska författare färdig – ett porträtt av **Ama Ata Aidoo**, den afrikanska litteraturens grande old dame, känd i Sverige för *Förändringar*. Filmen är finansierad genom crowdfunding vilket också innebär att ett stort nätverk är engagerat för det fortsatta projektet. Yaba deltog i tre program, det första en afterwork på Världskulturmuseet, som samtidigt visar Afrikanska mästerverk – skulpturer från kungariket Ife, seminariet om *True Murder* och ett program på *Internationella torget* om filmen.

I en monter mötte jag författaren **Bene Batako** från Togo med *Biovas hus*, hans fjärde roman på svenska utgiven av Megamanus. Huvudperson är en banktjänsteman som gått in i väggen och vänder sig till Biova, en voodooprästinna, för att helas. Biova är förbunden med havsgudinnan Mami Wata, som i Sverige är känd genom Veronique Tadjos barnbok *Mami Wata och monstret*. Föreningen Afrikansk litteratur är engagerade i ett projekt som bygger på boken och myten.

Vartannat år delas Klas de Vylders stipendium för invandrarförfattare ut. **Sakina Ntibanyitesha** från folkmordets Burundi och krigets Kongo var en av tre utvalda. I *Ormbarn* och *Farligare än djur* vittnar hon om en ung flickas utsatthet och kamp för överlevnad. Sakina är nu bosatt i Luleå. Nu planeras en dokumentärfilm om hennes liv och Sakina hoppas kunna ge ut sin tredje bok om mötet med Sverige! Böckerna ges ut av Blue Publishing.

På *Internationella torget* framträdde **Mezgebu Hailu Habtewold** från Etiopien som blir Stockholms stads nya fristadsförfattare. I sitt hemland skrev han för den oberoende tidningen *Addis Neger*, om politik, kultur, och sociala frågor. Tidningen är blockerad och kan inte läsas i Etiopien. I sin forskning har han bland annat studerat kristna myter på det nu utdöda språket geez.

Text och bild: **Karin Sohlgren**

Karibus monter.
Clara Hyldgaard-Nankler. I bakgrunden
skymtar den välkända
Svetanprofilen Olle
Wallin.

Yaba Badoe

Karin Sohlgren är vice ordförande i Föreningen
Afrikansk Litteratur och bevakar bokmässan för
Habari.

Föreningen Afrikansk Litteratur, FAL har en stark anknytning till Tanzania genom ordföranden Marianne Nilsson Wallin. FAL samarbetar med Elieshi Lema och ska nu sätta extra fokus på Tanzania. Ett seminarium med Sakina Ntibanyitesha är planerat, dessutom samarbetar FAL med andra organisationer i ett Mami Wata projekt. FAL har en webbsida www.foreningenafrikanskklitteratur.se

FAL erbjuder alla medlemmar i Svensk-tanzaniska föreningen medlemskap till nedsatt pris – 50:-/år och hoppas på mera samarbete.